

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TERMINOLOGIE NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU
Z OBLASTI ÚPRAVY FYZICKÝCH OSOB A ANALÝZA
EKVIVALENTNÍHO VYJÁDŘENÍ VE FRANCOUZŠTINĚ

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Petruš, Ph.D.

Autor práce: Žaneta Vostrá

Studijní obor: Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 8. května 2014

Žaneta Vostrá

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Mgr. Ivo Petřů, Ph.D. za cenné informace, podněty a odborné vedení během vypracování této bakalářské práce.

Anotace

Práce se zabývá terminologií nového občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob a následně analýzou ekvivalentního vyjádření ve francouzštině.

Celá práce je složena ze dvou velkých částí, a to z části teoretické a z části praktické.

V teoretické části je vymezen odborný funkční styl, právní jazyk, právní překlad společně s překladatelskými postupy a krátký exkurz do českého a francouzského občanského zákoníku.

Teoretická část se zabývá navržením překladu vybrané terminologie z nového občanského zákoníku z oblasti fyzických osob, přičemž vybrané pojmy jsou rozděleny do tří skupin podle společných znaků.

Cílem této práce je tak vypracování ekvivalentů vybrané terminologie.

Klíčová slova

právní jazyk, právní překlad, překladatelské postupy, fyzické osoby

Abstract

This thesis deals with the terminology of the new civil code from the field of natural persons, followed by the analysis of equivalent expression in French.

The thesis consists of two large parts, theoretical and practical. In the theoretical part is defined the professional functional style, legal language, legal translation and methods of translation with a short digression into the Czech and French civil code.

Theoretical part is dedicated to suggestions of translation of natural persons related terminology area of the new civil code. Selected terms are divided into groups according to their common features.

The aim of this paper is to create equivalents of the selected terminology.

Keywords

legal language, legal translation, methods of translation, natural persons

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ODBORNÝ FUNKČNÍ STYL	11
1.1 Specifika odborného funkčního stylu v rovině lexikální, syntaktické a stylistické	12
1.1.1 Odborné názvy, termíny	12
1.1.2 Rozložení vazby slovesně jmenné	13
1.1.3 Nevlastní předložky	13
1.1.4 Trpný rod.....	13
1.1.5 Sevřenost a těsnost větné stavby	13
2 PRÁVNÍ JAZYK	15
2.1 Funkce právního jazyka.....	16
2.2 Lexikum právního jazyka	16
2.2.1 Právní termín	17
2.2.2 Slovní spojení.....	18
2.2.3 Jazyková šablona.....	18
2.3 Stylistika právního jazyka	20
2.4 Specifika v rovině lexikální, syntaktické, stylistické a srovnání rovin s češtinou.	20
2.4.1 Specifika v rovině lexikální	21
2.4.2 Specifika v rovině syntaktické	22
2.4.3 Specifika v rovině stylistické	23
3 PRÁVNÍ PŘEKLAD	24
3.1 Vnitrojazykový a mezijazykový překlad	25
3.1.1 Vnitrojazykový překlad.....	25
3.1.1.1 Sémantická metoda	25
3.1.1.2 Logická metoda.....	26
3.1.1.3 Systémová metoda	26
3.1.1.4 Historická metoda	27
3.1.1.5 Geografická metoda	27
3.1.2 Mezijazykový překlad	28
3.1.2.1 Mezijazykové překladatelské postupy	28
3.1.2.1.1 Transpozice	29
3.1.2.1.2 Modulace.....	30

3.1.2.1.3	Kalk	30
3.1.2.1.4	Výpůjčka	31
3.1.2.1.4.1	Faux amis.....	32
3.2	Překladatelské problémy.....	34
4	OBČANSKÉ ZÁKONÍKY VE FRANCII A V ČESKÉ REPUBLICCE	35
4.1	Struktura francouzského a českého občanského zákoníku.....	35
4.1.1	Struktura francouzský občanského zákoníku.....	36
4.1.2	Struktura českého občanského zákoníku	37
4.1.3	Komparace struktury českého a francouzského občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob	37
	PRAKTICKÁ ČÁST	39
5	ANALÝZA VYBRANÉ TERMINOLOGIE Z OBLASTI ÚPRAVY FYZICKÝCH OSOB.....	39
5.1	Pojmy, které mají slovníkový ekvivalent a zároveň se vyskytují ve francouzském občanském zákoníku.....	40
5.1.1	Fyzické osoby.....	41
5.1.2	Zletilost	41
5.1.3	Nezletilí.....	42
5.1.4	Jméno a bydliště člověka	42
5.1.5	Zásah do integrity.....	43
5.2	Pojmy, které nemají slovníkový ekvivalent, ale vyjadřují obdobnou právní skutečnost ve francouzském občanském zákoníku	43
5.2.1	Přiznání svéprávnosti	44
5.2.2	Nezvěstnost	45
5.2.3	Právo na duševní a tělesnou integritu.....	45
5.3	Pojmy, které se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytují.....	46
5.3.1	Důkaz smrti	47
5.3.2	Změna pohlaví.....	47
5.3.3	Nápomoc při rozhodování.....	47
5.3.4	Zastoupení členem domácnosti	48
5.3.5	Omezení svéprávnosti	48
5.3.6	Domněnka smrti	48
5.3.7	Pseudonym	49
5.3.8	Osobnost člověka	49

5.3.9	Podoba a soukromí	49
5.3.10	Nakládání s částmi lidského těla	50
5.3.11	Ochrana lidského těla po smrti člověka	50
ZÁVĚR		51
GLOSÁŘ.....		53
RÉSUMÉ		57
SEZNAM POUŽITÍ LITERATURY		59
TABULKY.....		63
PŘÍLOHA.....		64

ÚVOD

V této práci, jak již název vypovídá, se budu zabývat terminologií nového občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob a analýzou ekvivalentního vyjádření ve francouzštině.

Dané téma jsem si vybrala z důvodu, že občanský zákoník denně zasahuje do života každého člověka. Zejména druhý díl hlavy II občanského zákoníku pojednávající o fyzických osobách, který se týká každého z nás.

Cílem této práce by mělo být vypracování ekvivalentního vyjádření právních institutů občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob a potvrzení, nebo vyvrácení následujících předpokladů.

Vycházím z předpokladu, že právní institut fyzických osob se v obou občanských zákonících nachází již natolik dlouho, aby jeho problematika byla dostatečně zpracována jak v odborné literatuře, tak i v odborných překladových slovnících.

Dále předpokládám, že při překladu pojmů z oblasti úpravy fyzických osob se vybrané pojmy budou vyskytovat jak v českém, tak francouzském občanském zákoníku a zároveň většina vybraných pojmů bude mít své slovníkové ekvivalenty. Většinou podobnost právních institutů připisuji tomu, že již ani jeden z občanských zákoníků nestojí na tradicích socialistického práva.

Myslím si, že orientace ve francouzském občanském zákoníku bude mnohem obtížnější a nesrozumitelnější než v českém občanském zákoníku, protože francouzský občanský zákoník prošel řadou novelizací a doposud platí francouzský občanský zákoník z roku 1804.

Práce je složena ze dvou základních celků, a to z části teoretické, ve které se opírám zejména o sekundární zdroje představované odbornou literaturou a z části praktické, ve které vycházím z primárních zdrojů, tedy z českého občanského zákoníku č.89/2012 Sb. a z francouzského občanského zákoníku v konsolidované verzi z 27. března 2014. Dále zde využívám překladové odborné slovníky.

Práce je rozdělena do pěti velkých kapitol. První čtyři kapitoly řeší teoretickou část práce a poslední pátá kapitola se zabývá částí praktickou.

První kapitola pojednává o odborném funkčním stylu. Následuje kapitola o právním jazyce a podkapitoly o jeho funkcích, lexiku a stylistice. Z důvodu odlišnosti

mezi češtinou a francouzštinou jsou v další podkapitole uvedeny jeho specifika v rovině lexikální, syntaktické, stylistické a srovnání rovin s češtinou. V třetí kapitole se zabývám právním překladem, kde v následujících podkapitolách a oddílech blíže přibližuji vnitrojazykový a mezijazykový překlad a mezijazykové překladatelské postupy. Třetí kapitola je celkově zakončena pojednáním o překladatelských problémech, které se v této oblasti vyskytují.

Ve čtvrté kapitole krátce popisuji historický vývoj občanských zákoníků ve Francii a v České republice a v podkapitole se zabývám jejich strukturou.

Ve své poslední páté kapitole, která je praktického rázu, provádím analýzu vybrané terminologie nového občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob. V této části vycházím zejména z českého a francouzského občanského zákoníku, případně quebeckého občanského zákoníku a z mezijazykového překladatelského postupu kalkování.

Právní instituty ze zmíněné oblasti jsou rozděleny do tří skupin. Na pojmy, které mají slovníkový ekvivalent a zároveň se vyskytují ve francouzském občanském zákoníku, na pojmy, které sice nemají svůj slovníkový ekvivalent, ale ve francouzském občanském zákoníku vyjadřují obdobnou právní skutečnost jako v českém občanském zákoníku a na pojmy, které se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytují.

Tato část má za cíl hlavně potvrdit, nebo vyloučit můj předpoklad, že většina právních institutů v českém občanském zákoníku z oblasti fyzických osob bude mít svůj slovníkový ekvivalent a zároveň se vybrané právní instituty budou vyskytovat i ve francouzském občanském zákoníku.

1 ODBORNÝ FUNKČNÍ STYL

V úvodu této práce definuji funkční styl obecně. Podle Minářové (1996, s.12) lze funkční styl chápat jako „záměrný a uvědomělý výběr výrazových prostředků, zvláště jazykových a jejich stylizační a kompoziční uspořádání, které odpovídá určité funkci komunikátu¹ a všem dalším faktorům“.

Mezi základní funkční styly současného spisovného jazyka se řadí styl hovorový, odborný, administrativní, publicistický, umělecký a styl řečnický, ovšem pro potřeby této práce bude přiblížen jen styl odborný.

Odborný funkční styl je možno rozdělit do dvou oblastí, a to na:

1. Vědeckou (teoretickou) stylovou oblast, v níž se vyskytují komunikáty, které zachycují teorii jednotlivých vědních oborů v nejvyšší míře odbornosti, přesnosti, výstižnosti a jednoznačnosti.
2. Populárně odbornou stylovou oblast, která pod sebe zahrnuje všechny komunikáty, které souvisejí s popularizací vědeckých poznatků. Populárně odborná stylová oblast si klade za cíl zveřejnit výsledky vědeckého bádání, které posléze předá adresátům, kteří jsou buď zcela nepoučení v dané oblasti, nebo pronikli jen k některým problémům a chtějí dále své odborné poznatky rozvíjet.

Kromě těchto dvou oblastí existuje i specifická dílčí odborná oblast, do které spadají učební texty, jejichž charakteristikou je předávání odborných poznatků v předem vymezené posloupnosti, míře a hloubce. Pro tuto oblast se používá pojmu učební styl.

Pro texty psané v odborném funkčním stylu je typické využití popisného postupu, který má za cíl předat adresátům dokonalou informaci a svědectví o skutečnosti, a využití postupu výkladového, který je z hlediska slohu nejnáročnější, neboť se jedná o objektivní vyjádření složitosti vztahů², souvislostí mezi sdělovanými jevy a následné provedení analýzy předávaných informací.

Odborný funkční styl má svoji stylovou normu odborného vyjadřování, která je zcela podřízená svému cíli, tedy předání věcné informace. Z toho poté plynou požadavky na lexikum, textovou výstavbu a kompozici tzn. požadavky na specifickou odbornost, objektivní přístup, významovou jednoznačnost, přesnost a racionální sdělení.

¹ Za komunikát lze považovat základní jednotku sdělování, tedy komunikační útvar, kterým je realizována jazyková komunikace společnosti (Minářová 1996, s. 11).

² Tím jsou myšleny vztahy příčinné, důvodové, účelové, podmínkové aj.

Emocionální a expresivní výrazy jsou stylovou normou odborného funkčního textu zcela vyloučeny. Pro vyjádření odborných projevů se používá čistě spisovného jazyka a je požadována maximální dokonalost ve stylizaci a kompozici jazykových prostředků typických pro odborný funkční styl. Výše zmíněné požadavky platí zejména pro psané projevy, u projevů mluvených jsou normy mírně uvolněnější a přizpůsobují se komunikačnímu prostředí a situaci.

Kompozice u psaných odborných textů bývá velmi promyšlená a poměrně ustálená. Odborný text začíná úvodem, který má objektivní ráz. Úvodu někdy předchází předmluva, která je na rozdíl od úvodu subjektivní. Zde autor textu může zmínit důvody k napsání odborného textu, případně osobní poděkování. Následuje stať a celý text je ukončen závěrem. Pro lepší orientaci, v již tak složitých textech, bývá hojně využíváno odstavců, kapitol a odkazů různého druhu například použití odkazů do poznámek, vysvětlivek nebo odvolání se na citovanou literaturu apod.

1.1 Specifika odborného funkčního stylu v rovině lexikální, syntaktické a stylistické

Aby bylo dosaženo normy funkčního odborného stylu v rovině lexikální, syntaktické a stylistické, jsou využívány zejména termíny, rozložení vazby slovesně jmenné, nevlastní předložky, trpný rod, sevřenost a těsnost větné stavby. Pojmy jsou blíže rozvity v následujících oddílech.

1.1.1 Odborné názvy, termíny

Termíny jsou charakteristické svou ustáleností, absolutní přesností a jednoznačností. Požadavky na rozmanitost a variabilitu vyjadřování jsou u odborného stylu potlačeny. S termíny souvisí tzv. proces determinologizace odborné slovní zásoby, který spočívá v přesouvání termínů z odborné slovní zásoby do běžné slovní zásoby. U mnohých termínů, především internacionalismů, se ztrácí jejich příznakovost a začínají být stylově neutrální.

1.1.2 Rozložení vazby slovesně jmenné

Jde o ustálené konstrukce, ke kterým došlo na základě spojení významově oslabeného slovesa, nebo slovesa s obecnějším výrazem se závislým substantivem, které konkretizuje jeho význam. Tento jazykový jev označujeme pojmem multiverbizace. Zmíněný jev můžeme vidět na konstrukcích typu *být projeven, podat důkaz, projevit souhlas, mít platnost* aj., přestože jazyk disponuje odpovídajícím plnovýznamovým slovesem. V našem případě tedy *projevit, dokázat, souhlasit, platit* aj.

1.1.3 Nevlastní předložky

Dalším příznakem pro odborný styl jsou ustálená předložková spojení. Jsou to spojení, která mají povahu nevlastních předložek neboli předložek nepůvodních. Za nevlastní předložky považujeme ty předložky, které vznikají přechodem předložkového pádu substantiva do funkce předložky. Mezi nevlastní předložky lze zařadit spojení jako *za účelem, za příčinou, v souvislosti, v důsledku, na základě, z hlediska* atd. Nevlastní předložky přispívají k sevřenosti větné stavby.

1.1.4 Trpný rod

Mezi další charakteristický znak odborných textů patří používání trpného rodu, pasiva, a to zejména v případech, kdy skutečného činitele nemusíme konkretizovat, případně činitele neznáme. V textech se vyskytují tvary trpného rodu opisného (*bylo dojednáno*) a tvary trpného rodu zvrátneho (*jednalo se*), přičemž trpný rod opisný v odborných textech převládá.

1.1.5 Sevřenost a těsnost větné stavby

Odborný text bývá složen z vět jednoduchých a souvětí, které mají mezi sebou těsné a sevřené spojení. Odrážejí složitost předávaných myšlenek pomocí příčinných, důvodových, účelových aj. závislostních vztahů. Můžeme zde vidět výskyt syntaktické zhuštěnosti neboli kondenzovanosti, která je jednou z charakteristik odborného textu.

Sevřenost vyjadřování zajišťují především přechodníkové³, přívlastkové a přístavkové polovětné konstrukce. U přechodníkových polovětných konstrukcí se většinou jedná o použití přítomných přechodníků. Přívlastkové polovětné konstrukce patří k nejběžnějšímu způsobu kondenzace větné stavby a jsou upřednostňovány před vyjádřením vedlejší větou. Přístavkové polovětné konstrukce jsou takové konstrukce, ve kterých se vyskytuje volně připojený přívlastek, který je vyjádřen substantivem. Přístavkové polovětné konstrukce také mají v odborném textu své místo, protože přispívají k posílení jmenného rázu odborného textu.

³ Přechodníkové polovětné konstrukce jsou sice na ústupu, přesto se ale v odborných textech stále vyskytují ve větší míře než v textech jiných.

2 PRÁVNÍ JAZYK

Na začátek si představíme pojmy jazyk a subsystém, abychom si následně mohli přiblížit jazyk právnícký.

Hlouch (2011, s. 45) definuje jazyk jako „určitý kód, pomocí něhož lze uskutečňovat komunikaci mezi subjekty“, zatím co Šabršula (1983, s. 11–12) se přiklání k odbornější definici jazyka. O jazyku tvrdí, že je to „systém znaků a pravidel uložených v hlavách určité jazykové pospolitosti, také je nástrojem myšlení a komunikace, prostředkem vzájemného dorozumívání, kódem, který nám umožňuje vytvářet promluvy a texty“.

Dalším důležitým pojmem, který je třeba přiblížit je pojem subsystém⁴, pod kterým si lze představit „historicky a společensky uznávaný útvar uvnitř systému jazyka, který disponuje určitým množstvím zvláštních výrazových prostředků a systémových rysů“ (Šabršula 2008, s. 10–11).

Nyní se již můžeme zabývat právním jazykem jako takovým. O právním jazyku můžeme říct, že je jazykem odborným, který spadá do oblasti odborného subsystému a který užívá gramatických pravidel národního spisovného jazyka, jehož je součástí, ale na rozdíl od něho je právní jazyk nástrojem státněmocenské regulace společnosti a má za úkol zformulovat prameny práva, tj. normativní a individuální právní akty⁵. Z tohoto důvodu jsou na právní jazyk kladeny podle Tomáška (2003, s. 28) následující požadavky:

- významová přesnost,
- jednoznačnost,
- stručnost,
- srozumitelnost⁶,
- ustálenost,
- ústrojnost⁷,
- úkonnost

⁴ Podle Šabršuly také subkód.

⁵ Právní normy, právní rozhodnutí...

⁶ Již institut buta ember vytvořený za panování Marie Terezie tomuto požadavku přikládal velkou váhu. Funkcí buta ember byl pověřen člověk průměrné inteligence a základního vzdělání. Jeho úkol spočíval ve čtení všech právních návrhů, které poté vlastními slovy tlumočil před zvláštní komisí. V případě, že jeho přetlumočení obsahu nebylo alespoň z části shodné s originálem, komise návrh vrátila k přepracování (Holländer 2012, s. 285).

⁷ Neboli uspořádanost podle <http://synonymus.cz/ustrojnost-538/>.

- neexpresivnost⁸.

Právní jazyk se také vyznačuje svou odlišností v rovině lexikální a stylistické, jak uvidíme v následujících podkapitolách.

Nutno dodat, že v právním světě rozlišujeme dva pojmy, a to jazyk právní, o kterém pojednávám a jazyk právnícký. I když by se na první dojem mohlo jevit, že se jedná o synonymní výrazy, není tomu tak, protože jak zmiňuje Holländer, právnícký jazyk je jazykem právníků a zároveň je metajazykem jazyka právního.

2.1 Funkce právního jazyka

Právní jazyk se vyznačuje dvěma hlavními funkcemi, a to:

1. Funkcí vyjadřování právních norem
2. Funkcí informační, tedy sdělování adresátům právních norem druhy povinností⁹

Ze zmíněných funkcí vyplývá požadavek na jednoznačnost, který je vázán na funkci vyjadřování právních norem a požadavek na srozumitelnost vyplývající z funkce informační. Zde ovšem nastává problém, kterému se říká paradox právního jazyka. Tento paradox spočívá v nepřímé rovnici, protože zvyšování přesnosti právního jazyka vede ke snižování jeho srozumitelnosti a naopak, tedy zvyšuje-li se srozumitelnost, dochází ke snižování přesnosti, exaktnosti právního jazyka.

2.2 Lexikum právního jazyka

O lexikum neboli slovní zásobě právního jazyka lze říct, že se jedná o souhrn odborných právních termínů se všeobecným základem v přirozeném jazyce a o souhrn termínů z jiných odborných jazyků, které jsou obsaženy v právních textech. Cornu (2005, s. 14) popisuje lexikum právního jazyka následovně „le vocabulaire juridique français est l'ensemble des termes de la langue française qui reçoivent du droit un ou plusieurs sens“. Přestože lexikum právního jazyka vychází z jazyka přirozeného, některé slovní druhy zde ani nenajdeme, jako například citoslovce, citově zabarvená

⁸ Tento požadavek se mnohdy nedodrží, příkladem jsou preambule ústav.

⁹ Hlouch (2011, s. 71–72) právnímu jazyku připisuje funkci popisnou, konstitutivní, označovací, kreativní, referenční, performativní a diskursivní.

substantiva nebo spojky typu *tudiž, protože, jelikož* apod., které se zde nevyskytují, protože právní předpisy jsou nástrojem regulace, které neobsahují odůvodnění.

Jak již bylo řečeno, právní jazyk je specifický zejména svým lexikem. Tomášek (2003, s. 48) třídí slovní zásobu právního jazyka do tří velkých skupin, které následně rozvede. Jedná se o skupinu termínů, slovních spojení a jazykových šablon.

2.2.1 Právní termín

Obecně se s termíny setkáváme v odborných subsystémech, pro které jsou příznačné. O termínech můžeme říct, že se jedná o odborné názvy, které pojmenovávají určitou skutečnost a jejichž význam můžeme přesně definovat.

Typické pro právní termín je, že na rozdíl od běžného jazykového výrazu vyjadřuje jen a pouze právní význam daného výrazu¹⁰. Aby se předešlo nesprávnému výkladu právního termínu v právních textech, platí pravidlo, že se právní termín nejdříve definuje a poté je užíván v pojmovém vymezení, které se uvedlo v definici.

Abychom mohli termín považovat za právní termín, musí podle Tomáška (2003, s. 50) splňovat stejné požadavky jako právní jazyk, tedy musí splňovat požadavek:

- významové přesnosti, kterého lze dosáhnout pomocí legálních definic,
- jednoznačnosti, který má za cíl odstranit synonymii, homonymii a polysémii, ovšem ne vždy jde tento požadavek striktně dodržovat¹¹,
- stručnosti,
- srozumitelnosti,
- ustálenosti,
- ústrojnosti,
- úkonnosti
- neexpresivnosti.

¹⁰ Například termín partner má od účinnosti zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství apriorní význam jako registrovaný partner nikoli například partner obchodní (Hlouch 2011, s. 65).

¹¹ Příkladem je termín občan. Podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů zakládat občanům spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace. V těchto typech sdružení se může sdružovat každý, včetně cizinců. Termín občan je zde tedy použit ve smyslu fyzická osoba. Termínem občan se ale v zákoně č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů, resp. v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů rozumí státní příslušnost (Holländer 2012, s. 287).

Termíny, stejně jako právní jazyk, podléhají změnám, které jsou zapříčiněny historicko-politickým vývojem a vývojem jazyka samotného (Hlouch 2011, s. 68), proto se běžně setkáváme s tím, že některé termíny zaniknou a jiné zůstávají po staletí. Mezi velmi stabilní termíny můžeme řadit například termín vlastnictví a poté termíny označující původem latinské pojmy, jako je například termín litispence. Obecně můžeme říct, že termíny, které vznikly na půdě systému římského práva, se řadí mezi nejstabilnější.

Některé termíny typu reivindikace, litispence se jeví neprávnické veřejnosti zcela neznámě, jiné termíny jsou dobře známy i laické veřejnosti, kde se nacházejí v jejich běžné slovní zásobě. Tento jev, kdy slova přecházejí ze specializované¹² do běžné¹³ slovní zásoby lze přičíst lexikální banalizaci, která je druhem lexikální akomodace. Tato lexikální banalizace má sociální charakter a u právního systému je ovlivněna faktory jako povinná znalost právních norem občany, veřejný charakter jednání soudů, publicistika ale i popis právních skutečností v literárních či filmových dílech, tak i v televizních pořadech (Tomášek 2003, s. 44–45).

2.2.2 Slovní spojení

Mezi další typickou jednotkou lexika právního jazyka patří slovní spojení. Slovním spojením můžeme rozumět víceslovné výrazy neterminologické povahy, kterými se popisuje právní skutečnost. Z důvodu, že slovní spojení jsou neterminologické povahy, nemůžeme na ně klást požadavky, jako je tomu u právních termínů. I přes to jsou slovní spojení právně příznakové, protože popisují právní skutečnost a mívají pevnou stavbu¹⁴.

2.2.3 Jazyková šablona

Tomášek (2003, s. 53) celkově o jazykových šablonách píše, že se jedná o ustálený, standardní právní obrat, který vznikl automatizací jazykových prostředků. Jazykové šablony jsou víceslovné, polovětné až větné konstrukce obsahující složky

¹² Specializovaná slovní zásoba je taková slovní zásoba, která je vytvořena v důsledku odborné přípravy.

¹³ Běžnou slovní zásobou se rozumí souhrn jazykových prostředků používaných všemi členy jazykového společenství bez ohledu na věk, vzdělání...

¹⁴ Většinou se jedná o vazby typu sloveso – podstatné jméno.

odborné i běžné slovní zásoby, které se vyskytují jako obvyklé náležitosti právních projevů vedoucí k jejich úspěšnosti. Do textů se jazykové šablony vkládají jako celek. Dobrá jazyková šablona by měla splňovat následující požadavky (Tomášek 2003, s. 52), a to požadavky týkající se:

- srozumitelnosti,
- ustálenosti,
- ústrojnosti,
- úkonnosti.

Tomášek (2003, s. 53–54) také jazykové šablony klasifikuje podle strukturálního a funkčního hlediska. Ze strukturálního hlediska dělí šablony na:

- Šablony lexikální, což jsou spojení slov, která jsou charakterizována svou standardností, jako je tomu například u české šablony – *pod trestem...nebo u francouzské šablony – entre les soussignés...*
- Šablony větné, což jsou standardní útvary, které mají podobu věty (i věty nedokončené) a mají stálou lexikální náplň. Za větnou šablonu můžeme považovat například – *ustanovení tohoto zákona platí pro...*
- Šablony konstrukční, což jsou zvláštní větné útvary, které vytvářejí rámcovou kostru, ve které je nějaká konstantní veličina, jako je tomu v případě šablony – *podle článku...zákoníku...* Za francouzský příklad si můžeme uvést šablonu – *conformément à l'article.*

Šablony dle funkčního hlediska dělí podle jejich postavení ve větě, a to na:

- Šablony uvozovací, kde již název sám vypovídá, že se bude jednat o šablony stojící na začátku určitého textu. Pro demonstraci může posloužit český příklad – *Parlament české republiky se usnesl na tomto zákoně.* Pro francouzský příklad lze zvolit větu – *Il a été convenu ce qui suit.*
- Šablony závěrečné, kterými je právní text ukončen. Závěrečnou šablonou je třeba věta – *Čím byla rozprava skončena* nebo francouzské – *Lu et approuvé.*
- Šablony vnitřní, jejichž úlohou je zajišťování plynulého pokračování projevu. Příkladem této šablony je spojení – *v souladu s ustanovením...*

2.3 Stylistika právního jazyka

Pro začátek si obecně definujeme pojem stylistika, a to zjednodušeně podle Hloucha a pro úplnost i z odbornějšího hlediska, které nabízí Šabršula. Hlouch bere stylistiku jako nauku o odborných jazykových systémech. Já se ovšem přikláním k odbornější definici Šabršuli (2008, s. 10), tedy že stylistika je „jazyková disciplína, která zkoumá způsoby výběru jazykových prostředků k jistým sdělovacím nebo estetickým cílům a způsob jejich uspořádání v celek“.

Jazykové stylistické prostředky mohou být lexikálního nebo gramatického rázu. Právě výběr lexikálních prostředků staví právní jazyk do podoby strohého, neemocionálního jazykového stylu, pro něj je typické užívání substantiv, adjektiv, do určité míry i číslovek. Dále se vyznačuje menším výskytem zájmen, příslovcí, částic a úplné absence citoslovcí. Speciální roli zde hraje užití dokonavého vidu, který označuje nejen určité chování, ale i jeho výsledek. Výběr gramatických prostředků je pak dán větnou stavbou. „Právní stylistika pravidelně používá podřadná souvětí k vyjádření vztahu podmínky nastoupení normativního tlaku a normativního následku, přičemž v této souvislosti platí pravidlo, že normativní obsah právní regulace je zpravidla vyjádřen ve větě hlavní a nikoli ve větě vedlejší“ (Holländer 2012, s. 288).

2.4 Specifika v rovině lexikální, syntaktické, stylistické a srovnání rovin s češtinou

Z důvodů odlišnosti jazykové typologie¹⁵ francouzštiny a češtiny a zároveň mimojazykové skutečnosti představované odlišností francouzského a českého právního systému se zde nacházejí odlišné rysy v oblasti lexikální, syntaktické a stylistické, o kterých budu pojednávat v následujících podkapitolách. V následujících oddílech vycházím zejména z poznatků v literatuře psané Petřů.

¹⁵ Francouzština se řadí do izolačních jazyků a čeština do jazyků flexivních.

2.4.1 Specifika v rovině lexikální

Jak jsem již zmínila, termíny podléhají historicko-politickým změnám a z toho také vyplývá největší problém týkající se francouzských právních termínů, tedy problém jejich zastaralosti.

Francouzský právní jazyk, na rozdíl od českého právního jazyka, nebyl zasažen čtyřicetiletým působením socialistického práva, které zanechalo v českém právním jazyce řadu neústrojných novotvarů, a proto je francouzský právní jazyk jazykem tradičním a ustáleným (Petrů 2007, s. 88).

Zároveň tento jazyk v hojné míře využívá latinských výrazů a zkratek¹⁶, takže ve výsledku jsou francouzské právní texty pro laika velmi obtížně čitelné až nesrozumitelné. Pro demonstraci obtížnosti právních textů uvádím příklad značení francouzských právních textů – *Art. 218 (L. n° 65-570)*.

Dalším problémem je překlad francouzských slovních spojení do češtiny pomocí kalkování¹⁷, kde ovšem výsledek nemusí být vždy správný. Jako příklad nesprávného kalkování uvádím termín *personne morale*, který v českém překladu znamená právnická osoba nikoli osoba morální, jak by vyplynulo z kalku. Tuto chybu můžeme nejčastěji vidět u internacionalismů, přesněji řečeno u tzv. faux amis¹⁸.

Další problém se týká překladu predikátových konstrukcí, ve kterých sloveso nemusí mít vždy svůj původní význam, protože svůj význam mění podle kontextu, ve kterém se vyskytuje, jako tomu je u slovesa *rendre*, které ve spojení *rendre un jugement* nemá význam učinit rozsudek, nýbrž vynést rozsudek.

Může nastat případ, kdy se v právních textech setkáme s toponymy. Takovou situaci buď řešíme použitím ustáleného českého výrazu, jako je tomu v případě Paris - -Paříž a v případě, že zmíněné toponymu nemá v češtině ustálený výraz, ponecháme toponymum v původním znění. Složitější situace nastává u francouzských institucí, úřadů, zaměstnání aj., které v České republice neexistují. Zde poté využijeme poznatků z mezijazykového překladu, který nám nabízí hned několik východisek¹⁹.

Mezi další rozdílnosti v lexikální rovině patří vyjadřování časových úseků, kde nesprávné pochopení časové informace může mít další neblahé dopady, zejména pak

¹⁶ Například L. (loi), tedy zákon, nebo n° (numéro), což je obdoba českého č., tedy číslo nebo Art. (article), tedy článek, obdoba českého čl.

¹⁷ Kalkování se blíže věnuji v podkapitole překladatelských postupů.

¹⁸ Bližší vysvětlení v oddíle pojednávající o faux amis.

¹⁹ Viz. podkapitola mezijazykové překladatelské postupy.

v právním prostředí. Mezi zrádné případy můžeme zařadit francouzské vyjádření času typu *huit jours*, *quinze jours*, které sice v doslovném překladu označují osm a patnáct dní, ale ve skutečnosti se myslí sedm dní a čtrnáct dní, tedy týden a dva týdny.

2.4.2 Specifika v rovině syntaktické

Ve francouzských, stejně jako v českých právních textech se vyskytují věty jednoduché a souvětí, přičemž počet výskytu souvětí převládá nad větami jednoduchými.

Syntax francouzských právních textů se vyznačuje hojným používáním složitých souvětí s použitím souřadných a podřadných vět, v nichž se projevuje snaha postihnout veškeré možné nuance dané právní situace. Taková situace logicky vede k nepřehlednosti v textu a k jeho obtížnějšímu pochopení. V podřadných souvětích jsou zejména použity věty podmínkové, což je typické i pro český právní jazyk. V dalších podřadných souvětích můžeme vidět používání výrazů *qui*, *que dont*, *où* nebo *lequel*. Při používání podřadných souvětí a vyjádření podmínky obecně platí pravidlo, že normativní obsah právní regulace vyjadřujeme ve větě hlavní nikoli ve větě vedlejší.

Pro francouzský právní jazyk je dále příznačný vysokým stupněm nominalizace a používání přítomného přechodníku. Ze slovesných časů je to čas přítomný, někdy i čas budoucí.

Ve francouzských právních textech také často nalezneme pasivní konstrukce bez vyjádření činitele, které vedou k neutrálnímu a normativnímu tónu právních textů.

Kromě pasivních konstrukcí je zde velký výskyt neosobních konstrukcí se zájmenem *il*, což je typické zájmeno pro francouzské právní texty. Příkladem mohou sloužit věty z francouzského občanského zákoníku začínající – *il est permis...il ne peut être statué...*

Jak již bylo řečeno, francouzský jazyk patří do skupiny jazyků izolačních, tudíž dodržení správného slovosledu zde hraje důležitou roli. Francouzský slovosled je poměrně rigidní (Petrů 2007, s. 90). Většinou se jedná o pořadí podmět, slovesný přísudek a předmět. Ovšem francouzský právní jazyk tvoří výjimku, protože se zde můžeme setkat se slovesem, tedy přísudkem, na začátku věty. Tato situace je typická hlavně pro věty, které vyjadřují určitý výčet. V takovém případě věta právního textu vypadá následovně – *Est interdit...Sont prohibés...*

Dalším příznakem jsou zpodstatnělá participia jak přítomná, tak minulá. Podle poznatků Petru (2007, s. 90) participia většinou stojí proti sobě v opozici, tzn., že tvar participia přítomného označuje aktivního činitele a tvar participia minulého obvykle označuje pasivní stranu právního vztahu či jeho výsledek. Demonstrativním příkladem poté může být *adoptant* x *adopté* neboli osvojitel x osvojenec.

2.4.3 Specifika v rovině stylistické

Ve francouzských právních textech se setkáváme s hromaděním synonym vedle sebe, což je považováno za typický znak těchto textů. Pro příklad uvádím *nul et non avenu*, což v češtině znamená od počátku neplatný, přičemž *nul* a *non* jsou brány za synonymní výrazy. Hromaděním synonym tvoří problém zejména při překladu do cílového jazyka, protože dvojitý překlad synonym zde působí nadbytečně.

Dalším znakem je užívání většinou archaických odkazů na předcházející či následující subjekt. Odkazy bývají často vyjádřeny výrazy typu *ledit*, *dudit*, *le susdit*, *le susnommé*.

Přestože je francouzský jazyk v používání gramatických pravidel docela přísný, ve francouzských právních textech se setkáme s nepoužíváním jinak povinné záporné částice *pas*, a to po slovesech *pouvoir*, *savoir*, *cesser* a *oser* v záporu. Pro ověření tohoto tvrzení můžeme použít článek 144 francouzského občanského zákoníku, ve kterém se píše „le mariage ne peut être contracté avant dix-huit ans révolus“.

3 PRÁVNÍ PŘEKLAD

V této kapitole budu pojednávat o právním překladu, přičemž nejprve specifikuji pojem překlad obecně. Poté charakterizuji vnitrojazykový a mezijazykový překlad s jejich metodami a postupy a kapitolu zakončím pojednáním o problémech v překladu.

Překlad lze definovat jako „převod textu z jednoho jazyka do druhého, z jazyka výchozího do jazyka cílového, přičemž jde o náhradu znaků jednoho jazyka znaky druhého jazyka. Vždy jde o vyjádření obsahu originálu odpovídajícími prostředky jazyka cílového“ (Žváček 1995, s. 22).

Většina autorů²⁰ se shoduje, že překlad, zejména překlad odborné literatury, není lehkou záležitostí, protože se jedná o složitý proces, který vyžaduje jak jazykové kompetence, tak znalosti oboru, z kterého i do kterého se překládá. Proto by se měl dobrý překladatel podle Žváčka, a já si s ním dovolím souhlasit, vyznačovat perfektní znalostí výchozího i cílového jazyka, měl by znát realie prostředí, z kterého i do kterého překládá, v našem případě je to znalost právního systému a právního řádu v České republice a ve Francii, a v neposlední řadě by měl znát překladatelské postupy a umět je aplikovat v praxi²¹.

Vycházíme-li z poznatků Tomáška, pak za právní překlad můžeme považovat převod právního textu z výchozího právního jazyka do cílového právního jazyka, tak aby obsah zůstal neporušen a přeložený právní text odpovídal jazykovému úzu i normě cílového právního jazyka. Ovšem i při tak zdánlivě jednoduchém procesu se musíme potýkat s řadou problémů, o kterých bude pojednáno v podkapitole s názvem překladatelské problémy.

Pro právní překlad je hlavní zachování věcné informace, tudíž odklon od originálu je zde nepřipustný na rozdíl od umělecké literatury, kde je jistý odklon přípustný, ba někdy dokonce nutný pro zachování estetické²² hodnoty textu. Zmíněné Žváčkovo tvrzení můžeme potvrdit následujícím žebříčkem priorit, který je určen pro právní překlad (Chovanec – Bázlík – Hrehovčík 2011, s. 268–269).

1. Adekvátnost – překlad musí poskytovat totožné informace jako originál.

²⁰ Žváček, Tomášek, Holländer.

²¹ Viz. následující podkapitola týkající se překladatelských postupů.

²² U překladu uměleckého největší roli hraje přenos estetické informace (Knittová 2000, s. 122).

2. Věcná správnost – vybrané pojmy musí být správně použity. Je logické, že dosazením nesprávného pojmu již nemůžeme dosáhnout adekvátnosti překladu.
3. Gramatická správnost
4. Stylistická priorita
5. Pravopisná správnost
6. Estetická úroveň – zde myslíme zejména vizuální úpravu textu, která by měla být shodná s originálem.

3.1 Vnitrojazykový a mezijazykový překlad

Proto, abychom dosáhli, co nejlepšího překladu musíme použít vnitrojazykový i mezijazykový překlad.

3.1.1 Vnitrojazykový překlad

Vnitrojazykový překlad je překlad, který překladatel právních textů musí zohlednit jako první. Vnitrojazykovým neboli intrasémiotickým překladem se má na mysli překlad z prvního sémantického stupně do druhého tzn. převod odborného jazyka do jazyka běžného (Petrů 2007, s. 87).

Pro dobrý vnitrojazykový překlad se předpokládá sekundární odborná kompetence, která již zde předjímá úspěch či neúspěch překládaného textu.

Vnitrojazykový překlad využívá sémantické, logické, systémové, historické a geografické metody (Tomášek 2003, s. 57).

3.1.1.1 Sémantická metoda

Je první metodou, kterou překladatel musí provést, protože pomocí této metody se dá zjistit obsah, význam textů.

Sémantická metoda zkoumá vztah mezi označovanou skutečností a pojmem, který ji označuje, neboli zkoumá vztah mezi designátem a designátorem.

Sémantická metoda se vyskytuje ve dvou variantách, a to ve variantě psychologické, která má význam především pro termíny a ve variantě lexikální, která se využívá převážně pro slovní spojení a jazykové šablony.

Samotné využití této metody je nedostačující, a proto by měla být doplněna další metodou nejlépe logickou.

3.1.1.2 Logická metoda

Zatímco sémantická metoda se zaměřuje na obsah, logická metoda zkoumá logickou strukturu právní normy.

Z toho vyplývá i požadavek na překladatele, který by měl kromě znalosti slovní zásoby a mluvnice využít i poznatků z právní logiky, kde by se měl zaměřit na varianty logiky výrokové, predikátové a deontické.

Logická metoda je důležitá i z toho důvodu, že při nesprávném pochopení logické struktury právního projevu může dojít ke špatnému výkladu právní informace.

Tato metoda se zejména hodí pro slovní spojení a jazykové šablony, u kterých jde vidět jistá logická struktura, kterou u termínů nenajdeme.

3.1.1.3 Systémová metoda

Právní jazyk se vyznačuje několika základními aspekty, bez nichž by byla jeho existence nemožná. „Úkolem systémové metody je tyto aspekty popsat tak, aby co nejlépe sloužily překladatelskému postupu“. Tomášek (2003, s. 83) tyto aspekty nazývá:

- Aspektem strukturálně funkčním, jehož cílem je zařadit právní projev do struktury, která je dále využita překladatelským postupem.
- Aspektem komunikativním, který má za cíl odhalit vazby právního jazyka s jinými systémy, přičemž se jedná o vazby s jinými subsystemy téhož jazyka a vazby s právními jazyky jiných národních jazyků.
- Aspektem integračním, který zkoumá takové faktory, které drží systém pohromadě.

3.1.1.4 Historická metoda

Zmíněná metoda zkoumá historickou podmíněnost právních výrazů. Zároveň zkoumá používání či nepoužívání archaismů.

Historická podmíněnost má buď přechodný, nebo trvalý dopad, přičemž pro přechodný dopad historické podmíněnosti je charakteristické užívání výrazů jen po určitou dobu a poté se tyto výrazy zařadí mezi archaismy. O trvalém dopadu historické podmíněnosti můžeme hovořit tehdy, kdy se pojem natolik rozšířil, že je jeho obsah znám ve více jazycích. V takových případech se obvykle zapomene, jak pojem vlastně vznikl.

3.1.1.5 Geografická metoda

Tato metoda vychází z předpokladu, že právní projev je uskutečňován ve státním nebo národním jazyce, přičemž tyto pojmy nemusí být vždy synonymního rázu, a proto podle Tomáška (2003, s. 91) mohou z geografického hlediska nastat následující varianty:

- Právo jednoho státu je vyjádřeno jedním jazykem. Se zmíněnou variantou se můžeme setkat například v České republice nebo v Polsku. Zde se vnitrojazykový překlad provádí uvnitř jazyka a překlad do jiného jazyka je již záležitostí mezijazykových postupů.
- Právo jednoho státu je vyjádřeno více jazyky. Tato varianta nastává v zemích, kde je uzákoněn více než jeden oficiální jazyk, jako tomu je v Kanadě, Švýcarsku a dalších státech. Situace je obdobná jako u první varianty ovšem s tím rozdílem, že zde musíme pamatovat na to, aby pojmy ve všech jazycích vyjadřovaly stejnou právní skutečnost.
- Právo různých států je vyjádřeno jedním jazykem, tak jako tomu je například ve Francii, Belgii, Lucembursku a Kanadě, kde je pro vyjádření práva použita francouzština. U této varianty nemůžeme hovořit o mezijazykovém překladu, protože se zde jedná o výlučné pole působnosti vnitrojazykového překladu. Problémem této metody je, že existují různé varianty stejného jazyka v jednotlivých státech. Zmíněný problém můžeme vidět například ve vyjadřování číslovek, kdy

číslovka devadesát je ve Francii vyjádřena jako *quatre-vingt-dix*, zatímco v Belgii nebo Švýcarsku pro stejnou číslovku používají názvu *nonante*.

3.1.2 Mezijazykový překlad

Po zohlednění vnitrojazykového překladu může překladatel pokračovat v překladu mezijazykovém neboli intersémiotickém, pro který je důležitá jazyková kompetence překladatele.

Abychom dosáhli dobrého mezijazykového překladu, musíme použít mezijazykové překladatelské postupy. Tomášek (2003, s. 99), který se opírá o poznatky francouzsko-kanadské školy srovnávací stylistiky, definuje následující překladatelské postupy: transpozici, modulaci, kalk a výpůjčku.

3.1.2.1 Mezijazykové překladatelské postupy

Připomínám, že francouzština a čeština jsou dva typologicky odlišné jazyky. Zatímco čeština se řadí do skupiny jazyků flexivních, francouzština spadá do skupiny jazyků izolačních i z tohoto důvodu je doslovný překlad²³ omezený, a proto se ve většině případů použijí mezijazykové překladatelské postupy, které definovala francouzsko-kanadská škola srovnávací stylistiky. V této práci bude z překladatelských postupů blíže definována transpozice, modulace, kalk a výpůjčka.

Úkolem překladatelských postupů je tedy přenést text z výchozího jazyka do jazyka cílového, tak aby přenášená informace zůstala neporušená a aby text celkově odpovídal jazykové normě cílového jazyka.

Pro pořádek je potřeba říct, že v překládaných textech nevidíme čistě oddělené překladatelské postupy, ale často se vzájemně kombinují a překrývají. V následujících oddílech vycházím zejména z poznámek Tionové, Tomáška a Radiny.

²³ Francouzsky le mot-à-mot.

3.1.2.1.1 Transpozice

Podle Tomáška (2003, s. 109) pod pojmem transpozice rozumíme „co největší zachování významové stránky projevu za cenu změn jeho stránky výrazové“.

Transpozici můžeme rozdělit na transpozici slovního druhu a transpozici syntaktickou²⁴, přičemž obě ze zmíněných transpozic mohou být povinné (*obligatoire*), nebo nepovinné (*facultative*), které mají svůj důvod zejména ve stylistické rovině.

Transpozice slovního druhu spočívá ve změně slovního druhu v cílovém jazyce, ale zároveň v zachování sémantického obsahu. Tuto transpozici můžeme dále dělit²⁵ na jednoduchou (*simple*) a dvojnásobnou (*double*) případně několikanásobnou²⁶ (*multiple*). Příkladem může být francouzské vyjádření pracovního práva, tedy *le droit du travail*. Zde vidíme, že co je ve francouzštině vyjádřeno substantivem, je v češtině vyjádřeno adjektivem.

Při transpozici syntaktické větné členy mění svou funkci, tzn., že sloveso může změnit svůj rod, z aktiva na pasivum a opačně, nebo to, co je vyjádřeno v jednom jazyce větným členem, může být v druhém jazyce vyjádřeno vedlejší větou (Tionová 2000, s. 410).

Dalším druhem transpozice je koncentrace a diluce²⁷, při nichž dochází k zúžení nebo k rozšíření textu. „Význam (obsah), který je v jednom jazyce vyjádřen jedním slovem, jsme někdy nuceni při překladu „rozředit“ do dvou i více slov (diluce), nebo naopak nám cílový jazyk dává možnost shrnout jedním slovem to, co bylo v originálu řečeno slovy dvěma či několika (koncentrace²⁸)“ (Tionová 2000, s. 425). Jako příklad může posloužit slovo *matrika*, což je francouzsky *le registre d'état civil*. Zde můžeme vidět, že co je v češtině vyjádřeno jedním slovem, je ve francouzštině vyjádřeno třemi slovy. Tím se potvrzuje i tvrzení, že koncentrace je typičtější směrem do češtiny. Francouzské výrazy tvořené adjektivem *petit* se také považují za koncentraci.

Pod transpozicí také spadá *étoffement* neboli posílení pomocného slůvka, což se děje zejména při překladu z češtiny do francouzštiny a *dépouillement* neboli nahrazení

²⁴ Neboli také podle Tomáška transpozice slovnědruhová a transpozici větněčlenská.

²⁵ Dělení je podle Tionové.

²⁶ Zde mohou větné členy změnit svou závislost, pak mluvíme o *chassé-croisé*, což česky znamená záměna, rošáda (Tionová 2000, s. 410).

²⁷ Tomášek nazývá koncentraci a diluci jako transpozici zředňující a transpozici zhušťující.

²⁸ Pod koncentrací nespádají členy, pomocná slova a jevy vyplývající z gramatického systému.

plnovýznamového slova slovem pomocným, který je využíván hlavně v překladu z francouzštiny do češtiny.

3.1.2.1.2 Modulace

Modulaci můžeme podle Tomáška (2003, s. 116) definovat jako „převod sémantické (významové) stránky projevu ve výchozím jazyce do odpovídající sémantické (významové) stránky v cílovém jazyce za použití přiměřených výrazových prostředků“. Tionová dodává, že modulace je nutná tam, kde by byl sice přímý ekvivalent správný, ale odporoval by duchu cílového jazyka.

Modulace se vyskytuje na úrovni lexikální a na úrovni syntaktické. Stejně jako pro transpozici, tak i pro modulaci platí, že může být povinná, nebo nepovinná. Dokonce existují případy, kdy postupem času došlo k lexikalizaci některých modulovaných výrazů²⁹.

V právním jazyce se s modulací setkáme převážně u slovních spojení nebo u jazykových šablon. Pro demonstraci můžeme použít článek 11 francouzského občanského zákoníku, v němž se píše „L'étranger *jouira* en France des mêmes droits civils que ceux qui sont ou seront accordés aux Français par les traités de la nation à laquelle cet étranger appartiendra“. V daném případě modulaci prošlo sloveso *jouir*, které zde překládáme jako mít nikoliv těšit se.

3.1.2.1.3 Kalk

Kalkování neboli překlad slovo od slova se dá definovat jako „přesný překlad vnitřní struktury projevu z výchozího jazyka do jazyka cílového“ (Tomášek 2003, s. 121).

V právním jazyce se kalkování používá zejména pro právní termíny. Dalo by se říct, že kalkování je podobné transpozici ovšem s tím rozdílem, že takto přeložený pojem si zachovává své mluvnické kategorie. Za kalk můžeme například považovat termín *la personne physique*, což je doslovně česky řečeno fyzická osoba.

²⁹ Nature morte, faculté des lettres, cours par correspondance...

3.1.2.1.4 Výpůjčka

Výpůjčka, jak by se mohlo zdát, nepatří mezi nový a nepřirozený způsob překladu. Je známa již odedávna, kdy stejně jako nyní obohacovala slovní zásobu jazyka.

Výpůjčkou můžeme chápat „přenesení projevů z výchozího jazyka do cílového jazyka beze změny jejich významové, ale i výrazové stránky“ (Tomášek 2003, s. 127).

V jazyce se vyskytují výpůjčky z důvodů nutnosti pojmenování nové skutečnosti, neexistence ekvivalentu nebo z důvodu, že ekvivalent sice existuje, ale přesně nepokrývá smysl daného pojmu v cílovém jazyce. Šabršula dodává, že výpůjčky se v jazycích vyskytují i z potřeby napodobovat. I přes zmíněné důvody, kdy jsou výpůjčky potřebné, někteří autoři³⁰ polemizují nad tím, zda výpůjčka patří do překladatelských postupů, protože jak tvrdí Radina (1977, s. 203) „dobrý překladatel nepřekládá zadarmo“. Osobně se přikláním k francouzsko-kanadské škole srovnávací stylistiky a výpůjčky považuji za jeden z překladatelských postupů mezijazykového překladu, a to už jen z toho důvodu, že kdyby překladatel neznal smysl, který daná výpůjčka nese, pravděpodobně by nemohl dál pokračovat v překladu.

Podobně jako u kalkování se výpůjčky nejčastěji vyskytují u termínů, ovšem s tou odlišností, že na rozdíl od kalkování zde dochází k přenosu významové i výrazové stránky současně.

V právním prostředí nalezneme výpůjčky nejčastěji z latiny, a to jak v českém, tak ve francouzském právním jazyce. Jedná se zejména o pojmy z oblasti soukromého práva (Cornu 2005, s. 139).

Do výpůjček řadíme i mezinárodní slova tzv. internacionalismy, což jsou slova, která se vyskytují v několika jazycích. Internacionalismy jsou tedy slova jako republika, muzeum, telefon...

Výpůjčky a internacionalismy lze podle Šabršuly (1983, s. 69) rozdělit podle (ne)podobnosti formy a obsahu do tří skupin, a to:

- Vocabulata cognata, kde spadají slova, která mají podobnou nebo stejnou formu a obsah (lettre-letter).
- Cognata partim, kde jsou slova, jejichž význam se alespoň částečně shoduje (dogue-doga x dog-pes, ale i doga).

³⁰ Například Radina.

- Cognata diversificara, kde slova sice mají stejnou podobu, ale odlišný význam. Právě zde hrozí problém tzv. faux amis neboli zrádných slov.

3.1.2.1.4.1 Faux amis

Jak již bylo řečeno, u výpůjček se lze setkat s faux amis neboli zrádnými slovy. Faux amis jsou taková slova, která si svým původem nebo podobou sice odpovídají, ale různým vývojem získala odlišný význam. Zrádnost takových slov nemusí být jen v jejich významu, ale také ve změně gramatického rodu, v pravopise, či dokonce mezinárodně působící slovo se v daném jazyce nemusí vůbec vyskytovat, jak bude demonstrováno níže.

Pro názornou ukázkou zrádných slov poslouží následující tabulka.

Český pojem	Ekvivalent	Zrádné slovo	Význam zrádného slova
Soudní exekuce	<i>La saisie</i>	<i>L'exécution</i>	Provedení
Justice	<i>Le système judiciaire</i>	<i>La justice</i>	Spravedlnost

Tabulka 1. – Příklady faux amis.

Celkově existence zrádných slov vede k zamyšlení. Není až tak překvapující, že se faux amis vyskytují v příbuzných jazycích. To co nás ovšem zarazí, je existence tolika zrádných slov v jazycích vzájemně nepříbuzných, jako je například čeština a francouzština.

Někdy má na svědomí zrádnost slova třetí jazyk, kterým se dané slovo dostalo do slovní zásoby dalšího jazyka. Pro konkrétní demonstraci mohou sloužit například francouzská slova, která se do češtiny dostala prostřednictvím jazyka německého, a to již se změněným významem. Jako příklad lze uvést slovo *galanterie*. Toto slovo je původně francouzské, ovšem do češtiny se dostalo prostřednictvím němčiny, a to již se změněným významem, tedy *galanterie* jako obchod s drobnými módními doplňky. Ve francouzštině má ovšem slovo *la galanterie* význam galantnosti, zdvořilosti.

V dalších případech je zrádnost slova ovlivněna historickým vývojem. Tak tomu bylo i u dvojice francouzských slov *le nom* a *le prénom*, znamenající v češtině příjmení a osobní jméno. Jakmile se vezme v úvahu historický vývoj, zrádnost těchto slov zmizí. V minulosti totiž bylo hlavním jménem jméno osobní a druhé jméno, tedy *le prénom*, sloužilo jako přezdívká. Postupem času se příjmení stalo důležitějším, ale význam slov *le nom* a *le prénom* zůstal nezměněn.

Mohou nastat i případy, kdy slova jsou zrádná jen v určitých situacích. Tento typ (ne)zrádných slov lze demonstrovat na slovu *batterie*. Ve francouzštině sice existuje slovo *la batterie*, které je nositelem významu ve smyslu baterie automobilu, čímž nese stejný význam jako v češtině, ovšem na rozdíl od češtiny francouzské slovo *la batterie* nelze použít ve smyslu článku, (tužkové) baterky. Francouzština pro tyto pojmy používá výrazu *la pile*.

Mezi další zrádnost se řadí odlišnost slovní rodiny, kdy jedna větev slovní rodiny podle očekávání existuje, ale jiná již vychází ze zcela odlišného základu. Například *inzerovat* je podle očekávání *insérer*, ale *inzerát* je již *la petite annonce*.

Někdy dané slovo, přestože působí velmi mezinárodně, se v daném jazyce vůbec nevyskytuje. Příkladem mohou být slova zakončena francouzskou příponou – *age*, jako je *blamáž*, *instruktáž* apod. V jiných případech klame jen část slova, jako je tomu v případě slova *rekonvalescent*, které se ve francouzštině vyskytuje bez předpony *re*, tedy jen *le convalescent*.

Mezi další záludnost může patřit změna gramatického rodu u substantiv, během níž dochází ke změně významu (*le livre* x *la livre* – kniha x libra) nebo nepatrná změna v pravopisu slova (*le parlement* x parlament).

V právním prostředí je také třeba pamatovat na rozdílný význam představovaný stejným slovem. Jestliže zmíníme slovo *l'absence* před právně zainteresovanou osobou představí si pod zmíněným pojmem odlišnou skutečnost než laik. Jak píše Cornu (2005, s. 81) obecný smysl slova *l'absence* je „le fait, pour une personne, de n'être pas là où elle aurait dû se trouver“, za to v právním prostředí se pod pojmem *l'absence* představí „la situation de l'individu dont on ne sait s'il est vivant ou mort faute de nouvelles de lui depuis qu'il a cessé de paraître chez lui, situation qui correspond, selon les cas soit à une supposition de vie (absence présumée) soit à une présomption de décès (absence déclarée)“.

3.2 Překladatelské problémy

Překlad, natož právní překlad, je složitý proces, proto se zde setkáváme s mnoha překážkami. V této podkapitole nastíním jen některé, pro mě nejzajímavější.

Právní systém, na rozdíl od exaktních věd, se liší v každé zemi. V různých zemích existují různé právní pojmy, odlišné právní instituty, které se mohou od sebe navzájem lišit. Situace je ještě ztížena okolností, že se právní pojmy a instituty vyznačují jistou nestabilitou, která je dána jejich rychlým vývojem oproti exaktním vědám.

Z toho vyplývá několik okruhů problémů, s kterými se překladatel musí „poprat“. Prvním okruhem je sekundární odborná kompetence, což je v našem případě znalost právního systému v jazyce výchozím i cílovém.

Druhým problémem jsou jazykové odlišnosti, které se dají překonat ovládnutím výchozího a cílového právního jazyka.

Mezi další problémy právního překladu patří ekvivalentnost ekvivalentů a překlad bezekvivalentní terminologie. Termíny lze podle Žváčka obecně rozdělit na tři skupiny, a to na termíny přímé, kontextové a funkční. Je jasné, že termíny s přímou ekvivalencí neboli také slovníkové ekvivalenty žádné problémy nedělají, ale je zapotřebí si uvědomit, zda je vhodné ekvivalent použít, protože ne vždy slovníkový ekvivalent musí v cílovém jazyce působit přirozeně³¹.

Přímé ekvivalenty se ovšem v právním prostředí vyskytují poskromnu, většinou když už tak je, tak se jedná o termíny označující právní pojmy a instituty, které se vyskytují ve většině³² právních systémů nebo v mezinárodním právu.

Častěji nastává situace, kdy k danému pojmu existuje více ekvivalentů, zde pak mluvíme o kontextovém ekvivalentu. Jestliže nastane taková situace, musíme přihlídnout ke kontextu textu a podle toho vybrat nejlépe se hodící pojem.

Nejhorší situací je však výskyt bezekvivalentních termínů. Zde je pak otázka, jak s tímto překladatelským problémem naložit. Můžeme využít východiska, které nabízí Petrů, podle něhož je nejlepší použít alespoň přibližný ekvivalent³³, poté doslovný překlad a jako poslední možnost bere vytvoření termínu nového, což již klade velkou

³¹ Například přechodníky v češtině x ve francouzštině.

³² Zmíněné pojmy se vyskytují ve většině právních systémů z důvodu, že se jedná o výsledek historického vývoje.

³³ Zde ovšem podle Tomáška může dojít k určitému zkreslení právní informace.

náročnost na doplňkovou odbornou kompetenci překladatele. Při vytváření nového termínu se nesmí zapomenout na dodržení zásad, které popisuje ve své knize Tomášek.

4 OBČANSKÉ ZÁKONÍKY VE FRANCII A V ČESKÉ REPUBLICCE

Historie vývoje francouzského občanského práva byla mnohem klidnější než vývoj občanského práva v českých zemích.

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole³⁴, české občanské právo bylo během čtyřiceti let zasaženo účinky socialistického práva, které zcela pozměnilo tradiční hodnoty občanského práva vycházející ze systému práva římského. I z tohoto důvodu byly postupem času přijaty tři zcela odlišné občanské zákoníky, a to občanský zákoník č.141/1950 Sb., občanský zákoník č.40/1964 Sb., které stály na hodnotách socialistického práva a nově občanský zákoník č.89/2012 Sb., který se s právem socialistickým zcela rozešel a zároveň zavádí nové právní instituty a nové pojmenování.

Mezitím, co u nás se občanské zákoníky takto měnily, ve Francii i přes řadu novelizací stále přetrvává občanský zákoník z roku 1804, který byl zároveň předlohou pro občanské zákoníky v mnoha jiných zemích, což také svědčí o jeho nadčasovosti.

Bližší informace o vývoji občanských zákoníků zejména v českých zemích lze najít v příloze.

4.1 Struktura francouzského a českého občanského zákoníku

Přestože nový český občanský zákoník vycházel převážně z předloh občanských zákoníků platných v Německu, Švýcarsku, Rakousku, Itálii a Nizozemsku, můžeme zde vidět i jistou strukturální shodu s francouzským občanským zákoníkem.

Český občanský zákoník je rozdělen na části, hlavy, díly, oddíly a pododdíly. Každý z těchto pojmů má zpravidla své zastoupení ve francouzském občanském zákoníku, jak lze vidět v níže uvedené tabulce.

³⁴ V oddíle s názvem specifika v rovině lexikální.

Český název	Francouzský název
Část	<i>Le livre</i>
Hlava	<i>Le titre</i>
Díl	<i>Le chapitre</i>
Oddíl	<i>La section</i>
Pododdíl	<i>La sous-section</i>

Tabulka 2. – Struktura občanských zákoníků.

Za další společný znak můžeme považovat způsob uspořádání institutů, které jsou řazeny od jednodušších ke složitějším a od obecných institutů ke zvláštním.

4.1.1 Struktura francouzský občanského zákoníku

Francouzský občanský zákoník začíná úvodním titulem obsahující šest článků a poté následuje pět knih, které se nazývají:

1. Des personnes
2. Des biens et des différentes modifications de la propriété
3. Des différentes manières dont on acquiert la propriété
4. Des sûretés
5. Dispositions applicables à Mayotte

Zmíněné knihy jsou poté děleny na další celky viz. tabulka 2., přičemž nejmenší jednotkou zákoníku je článek. Francouzský občanský zákoník celkově obsahuje 2534 článků.

Pro srovnání uvádím strukturu francouzského občanského zákoníku z roku 1804, který také začínal úvodním titulem o šesti člancích a dále byl rozdělen do tří knih, a to do první knihy pojednávající o osobách, druhé knihy, která se týkala majetku a různých druhů vlastnictví a do knihy třetí s názvem o různých způsobech nabývání vlastnictví. Tento zákoník původně obsahoval 2281 článků.

4.1.2 Struktura českého občanského zákoníku

Nový občanský zákoník obsahuje celkem pět částí, které se jmenují:

1. Obecná část
2. Rodinné právo
3. Absolutní majetková práva
4. Relativní majetková práva
5. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná

Tyto části nového občanského zákoníku jsou dále děleny viz. tabulka 2. V českém občanském zákoníku je nejmenší jednotkou paragraf. Celkově nový občanský zákoník obsahuje 3081 paragrafů³⁵.

Nový občanský zákoník se snaží dodržovat přijatou zásadu, že jeden paragraf má obsahovat nanejvýš dva odstavce a že jeden odstavec má obsahovat maximálně dvě věty.

4.1.3 Komparace struktury českého a francouzského občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob

V českém občanském zákoníku jsou fyzické osoby vymezeny v díle 2 hlavy II. V tomto dílu je šest hlavních oddílů zabývajících se právními instituty týkající se fyzických osob, z toho šestý oddíl je dále rozvinut do dalších šest pododdílů.

Celkem se zde nachází 94 paragrafů, které pojednávají o fyzických osobách, což je s porovnáním s občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb. o 84 paragrafů více.

Ve francouzském občanském zákoníku se fyzických osob týká celá první kniha. Již na první pohled je zjevné, že problematika fyzických osob zde zaujímá větší celek než je tomu u českého občanského zákoníku. Důkazem toho je i počet článků zabývajících se fyzickými osobami, kterých je zde 508. Nutno ovšem dodat, že první kniha vymezuje například i manželství a rozvod, což je v českém občanském zákoníku upraveno v části dvě týkající se rodinného práva.

I struktura rozdělení institutů je zde jiná než v českém občanském zákoníku. Ve francouzském občanském zákoníku v knize první se vyskytuje čtrnáct hlav, které

³⁵ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. obsahoval 880 paragrafů.

jsou následně rozděleny na díly. Většina z dílů dále obsahuje oddíly, které se mohou dělit na pododdíly a ty na odstavce.

5 ANALÝZA VYBRANÉ TERMINOLOGIE Z OBLASTI ÚPRAVY FYZICKÝCH OSOB

Ve své druhé části práce, části praktické, se budu zabývat překladem právních institutů z oblasti úpravy fyzických osob z druhého dílu hlavy II českého občanského zákoníku.

Tato část má také za cíl potvrdit, nebo vyloučit počáteční předpoklady, a to předpoklad, že problematika překladu pojmů z oblasti úpravy fyzických osob bude řádně zpracována v odborných slovnících, že většina překládaných pojmů bude mít svůj slovníkový ekvivalent a zároveň se tyto pojmy budou vyskytovat v obou občanských zákonících a v poslední řadě předpoklad obtížnější orientace ve francouzském občanském zákoníku z důvodu, že ve Francii stále platí občanský zákoník z roku 1804.

Při překladu záměrně vynechávám obecné pojmy jako obecná ustanovení, předběžné prohlášení, delší pojmy typu podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat a práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu. Záměrně jsou také vynechány pojmy, které se opakují.

Praktickou část budu vypracovávat následujícím způsobem. V případě existence slovníkového ekvivalentu ho použiji a zároveň dokážu, že se jedná o pojem, který se běžně používá ve francouzském občanském zákoníku, a to zejména v první knize. Pokud narazím na případ, kdy slovníkový ekvivalent není znám, pokusím se ve francouzském občanském zákoníku najít pojem, který vyjadřuje obdobnou právní skutečnost. U pojmů, které se nebudou vyskytovat ve francouzském občanském zákoníku, navrhnou pojem vlastní, přičemž budu vycházet z občanských zákoníků i z quebeckého a odborných překladových slovníků. Z této skutečnosti vychází mé rozdělení vybraných pojmů do tří skupin.

1. Pojmy, které mají slovníkový ekvivalent a zároveň se vyskytují ve francouzském občanském zákoníku.
2. Pojmy, které nemají slovníkový ekvivalent, ale vyjadřují obdobnou právní skutečnost ve francouzském občanském zákoníku.
3. Pojmy, které se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytují.

V této části se zabývám překladem následujících právních institutů: fyzické osoby, důkaz smrti, změna pohlaví, zletilost, nezletilí, přiznání svéprávnosti, nápomoc

při rozhodování, zastoupení členem domácnosti, omezení svéprávnosti, nezvěstnost, domněnka smrti, jméno a bydliště člověka, pseudonym, osobnost člověka, podoba a soukromí, právo na duševní a tělesnou integritu, zásah do integrity, nakládání s částmi lidského těla a ochrana lidského těla po smrti člověka. Zmíněné pojmy jsou v pořadí, v jakém se vyskytují v českém občanském zákoníku.

V praktické části se opírám zejména o tyto tři odborné slovníky. Pro následné ulehčení orientace jsou slovníky vloženy do tabulky.

Číslo slovníku	Název slovníku	Rok vydání
Slovník č. 1	Čtyřjazyčný právní slovník	1997
Slovník č. 2	Francouzsko-český, česko-francouzský právní slovník	2008
Slovník č. 3	Česko-francouzský odborný slovník z oblasti právní, správní a politické	1997

Tabulka 3. – Slovníky.

5.1 Pojmy, které mají slovníkový ekvivalent a zároveň se vyskytují ve francouzském občanském zákoníku

Do této skupiny řadím pojmy, které mají svůj slovníkový ekvivalent a zároveň je lze najít i ve francouzském občanském zákoníku. Takto vybrané pojmy a jejich slovníkové ekvivalenty jsou dány do tabulky a následně je přiblíženo, proč zrovna vybrané pojmy řadím to zmíněné skupiny.

Termín z českého občanského zákoníku	Slovníkový ekvivalent z francouzského občanského zákoníku
Fyzické osoby	Les personnes physiques
Zletilost	La majorité
Nezletilí	Les mineurs
Jméno a bydliště člověka	Le nom, le prénom et le domicile

Termín z českého občanského zákoníku	Slovníkový ekvivalent z francouzského občanského zákoníku
Zásah do integrity	L'atteinte à l'intégrité

Tabulka 4. – Slovníkové ekvivalenty.

5.1.1 Fyzické osoby

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – díl 2, hlava II

Navržený překlad: *les personnes physiques*.

Francouzský občanský zákoník uvádí ve své první knize pouze pojem *des personnes*, přičemž zde není rozdělení na fyzické a právnické osoby, jak jsme tomu zvyklí u českého občanského zákoníku.

Ale již v článku 9–1 francouzského občanského zákoníku lze najít pojmy *la personne physique* a *la personne morale*, přičemž *la personne physique* se vyznačuje stejnými znaky jako český pojem fyzické osoby.

Ve všech použitých slovnících lze nalézt pojem *la personne physique*, z čehož také usuzuji, že se jedná o správně zvolený překlad.

5.1.2 Zletilost

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 30

Navržený překlad: *la majorité*.

Zletilí – *les majeurs*

Oba pojmy lze najít ve francouzském občanském zákoníku, přičemž se zde vyskytují v hlavě XI. Při prostudování hned následujícího článku 414, zjistíme, že se jedná o tytéž právní instituty jako v českém občanském zákoníku.

Zároveň se pojem *la majorité* vyskytuje ve všech třech použitých slovnících, z čehož můžu usoudit, že navržený překlad je správný.

5.1.3 Nezletilí

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 31

Navržený překlad: *les mineurs*.

Nezletilost – *la minorité*

Oba pojmy také řadím do této skupiny, protože v hlavě X francouzského občanského zákoníku lze nalézt zmíněné pojmy se stejným právním obsahem jako v českém občanském zákoníku.

Navržený překlad nám potvrzují i použité slovníky.

Poznámka k pojmům zletilosti a nezletilí

U pojmů zletilost a nezletilí je zajímavé, že český občanský zákoník jednou uvádí pojem zletilost jakožto právní institut a podruhé pojem nezletilí jakožto osoby namísto právního institutu nezletilosti, přičemž v obou případech český občanský zákoník disponuje názvy jak pro zmíněnou právní skutečnost, tak názvy pro nositelé této skutečnosti.

5.1.4 Jméno a bydliště člověka

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – oddíl 5, hlava II

Navržený překlad: *le nom, le prénom et le domicile*.

V českém občanském zákoníku pod pojem jméno spadá jak osobní jméno, tak příjmení. Francouzský občanský zákoník upřednostňuje použití obou výrazů, tedy *le nom, le prénom* nikoliv jen *le nom*. I z tohoto důvodu se při překladu pojmu jméno člověka přikláním k překladu *le nom, le prénom*, což považuji za přesnější francouzské vyjádření než jen *le nom*.

Pojem *le nom* lze nalézt ve všech vybraných slovnících, ale pojem *le prénom* se vyskytoval jen ve slovníku č. 2 a slovníku č. 3.

Le domicile je slovníkovým ekvivalentem k pojmu bydliště, což potvrzuje i jeho výskyt v použitých slovnících. Zároveň se pojem *le domicile* vyskytuje i v hlavě III francouzského občanského zákoníku.

5.1.5 Zásah do integrity

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 93

Navržený překlad: *l'atteinte à l'intégrité*.

Čistý institut zásahu do integrity jako v českém občanském zákoníku se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytuje. Ovšem v textu francouzského občanského zákoníku můžeme najít spojení *l'atteinte à l'intégrité*, který můžeme použít jako ekvivalent k českému vyjádření zásahu do integrity.

Pojem *l'atteinte* se ve slovnících sice vyskytoval, ovšem bez přídavku *l'intégrité*, ale protože se zmiňované spojení nachází ve francouzském občanském zákoníku, zařazuji zmíněný pojem do této skupiny.

5.2 Pojmy, které nemají slovníkový ekvivalent, ale vyjadřují obdobnou právní skutečnost ve francouzském občanském zákoníku

Za ekvivalenty vyjadřující obdobnou právní skutečnost, považuji takové pojmy, které sice na první pohled neodpovídají přímo slovníkovým ekvivalentům, ale po prostudování článků, které se týkají daného pojmu, můžeme zjistit, že se jedná o pojmy vyjadřující stejnou nebo alespoň obdobnou právní skutečnost.

Termín z českého občanského zákoníku	Ekvivalent z francouzského občanského zákoníku vyjadřující obdobnou právní skutečnost
Přiznání svéprávnosti	<i>L'émancipation</i>
Nezvěstnost	<i>La présomption d'absence</i>
Právo na duševní a tělesnou integritu	<i>Le respect du corps humain.</i>

Tabulka 5. – Ekvivalenty vyjadřující obdobnou právní skutečnost.

5.2.1 Přiznání svéprávnosti

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 37

Navržený překlad: *l'émancipation*.

Při návržení ekvivalentu se v tomto případě vyskytují hned dva problémy. První problém se týká jazykové změny nového občanského zákoníku, který zavádí nové pojmenování právních institutů, nebo se vrací k původnímu názvosloví právních institutů, což je také případ pojmu svéprávnost, která byla před zavedením nového občanského zákoníku označována jako způsobilost k právním úkonům. Na zmíněnou změnu musí překladatel při překládání myslet, protože zatím neexistuje žádný česko-francouzský slovník, který by tuto problematiku odstranil. Zde se nám také potvrzuje důležitost odborné sekundární kompetence při překladu.

Jedna z variant překladu by byla vyhledat ve slovnících zvláště slova svéprávnost, tedy po staru způsobilost k právním úkonům a přiznání. S využitím překladatelského postupu kalkování by vznikl pojem *la déclaration de la capacité juridique*, ale otázkou je, jestli by takto vytvořený pojem vyjadřoval ve francouzštině stejnou právní skutečnost jako v češtině.

Navíc v tomto případě se na vybrané slovníky nelze stoprocentně spolehnout, protože ve slovníku č. 1 nalezneme pod pojmem způsobilost k právním úkonům místo *la capacité juridique* pojem *la capacité de s'obliger*, slovník č. 2 rozeznává dva pojmy, a to právní způsobilost jakožto *la capacité juridique* a způsobilost k právním úkonům jako *la capacité de jouissance*. Jediný slovník č. 3 uvádí pojem způsobilost k právním úkonům jako *la capacité juridique*, jenž se také používá ve francouzském občanském zákoníku.

Osobně se ovšem více přikláním k použití ekvivalentu *l'émancipation*, který se vyskytuje přímo ve francouzském občanském zákoníku ve spojení s nezletilostí. Pro větší ověření správnosti může sloužit článek 413–6, ve kterém se píše „le mineur émancipé est capable, comme un majeur, de tous les actes de la vie civile“. Právě ze zmíněného článku usuzuji, že se může jednat o podobný právní institut jako v češtině přiznání svéprávnosti.

5.2.2 Nezvěstnost

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – oddíl 3, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *la présomption d'absence*.

V tomto případě vycházím z článku 112 francouzského občanského zákoníku, ve kterém je napsáno „lorsqu' une personne a cessé de paraître au lieu de son domicile ou de sa résidence sans que l'on en ait eu de nouvelles, le juge des tutelles peut, à la demande des parties intéressées ou du ministère public, constater qu'il y a présomption d'absence“, což odpovídá paragrafu 66 českého občanského zákoníku, který popisuje institut nevěstnosti následujícím způsobem „za nevěstného může soud prohlásit svéprávného člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje. Soud uvede v rozhodnutí den, kdy nastaly účinky prohlášení nevěstnosti“.

Ve francouzském občanském zákoníku se vyskytuje i právní institut nevěstných pod názvem *des absents*.

Pokud bychom uvažovali o použití slovníkového ekvivalentu, můžeme vycházet z quebeckého občanského zákoníku, v kterém se vyskytuje právní institut *l'absence*. Pojem *l'absence* se také vyskytoval ve slovníku č. 1 a ve slovníku č. 3.

5.2.3 Právo na duševní a tělesnou integritu

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – pododdíl 3, oddíl 6, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *le respect du corps humain*.

Ve francouzském občanském zákoníku můžeme najít díl II, hlavy I s názvem *le respect du corps humain*, ve kterém se v počátečních člancích vyskytuje stejná právní skutečnost jako v českém občanském zákoníku při tomto pojmu, proto preferuji použití pojmu *le respect du corps humain* před kalkováním.

5.3 Pojmy, které se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytují

K navržení ekvivalentů se přikláním v případě, že se daný právní institut nevyskytuje ve francouzském občanském zákoníku a nelze zde najít ani institut vyjadřující obdobnou právní skutečnost. Při navržení pojmů vycházím zejména z mezijazykového překladatelského postupu kalkování, dále z obdobných slovních spojení ve francouzském občanském zákoníku a v poslední řadě vycházím z právních institutů, které se nacházejí v quebeckém občanském zákoníku.

Termín z českého občanského zákoníku	Navržený francouzský ekvivalent
Důkaz smrti	<i>La preuve de décès</i>
Změna pohlaví	<i>Le changement de sexe</i>
Nápomoc při rozhodování	<i>L'assistance à la prise de décision</i>
Zastoupení členem domácnosti	<i>La représentation par un membre de la famille</i>
Omezení svéprávnosti	<i>La limitation de capacité juridique</i>
Domněnka smrti	<i>La présomption de décès</i>
Pseudonym	<i>Le pseudonyme</i>
Osobnost člověka	<i>La personnalité</i>
Podoba a soukromí	<i>Le droit à l'image et le respect de la vie privée</i>
Nakládání s částmi lidského těla	<i>Le traitement avec des parties du corps humain</i>
Ochrana lidského těla po smrti člověka	<i>Le respect du corps humain après le décès</i>

Tabulka 6. – Navržené francouzské ekvivalenty

5.3.1 Důkaz smrti

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 26

Navržený překlad: *la preuve de décès*.

Přímo takový institut se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytuje. Pro navržený překlad jsem použila mezijazykového překladatelského postupu kalkování. Pro pojem důkaz jsem použila pojmu *la preuve*, který se vyskytuje ve stejném smyslu i ve francouzském občanském zákoníku a pro pojem smrt jsem navrhla pojem *le décès*, který se v takových případech ve francouzském občanském zákoníku vyskytuje častěji než pojem *la mort*.

Relativní správnost svého překladu jsem si mohla ověřit v quebeckém občanském zákoníku, kde se vyskytuje právní institut s názvem *la preuve du décès*.

5.3.2 Změna pohlaví

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 29

Navržený překlad: *le changement de sexe*.

Francouzský občanský zákoník tento právní institut neupravuje, proto jsem se přiklonila k řešení *le changement de sexe*, přičemž jsem vycházela z podobné konstrukce pojmu *des changements de prénoms et de nom*, který se již v zákoníku vyskytuje.

Ovšem při prostudování quebeckého občanského zákoníku jsem zjistila, že se zde vyskytuje institut *le changement de la mention du sexe*, který by také mohl být navrženým ekvivalentem.

5.3.3 Nápomoc při rozhodování

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 45

Navržený překlad: *l'assistance à la prise de décision*.

Pro navržený překlad jsem využila mezijazykového překladatelského postupu kalku.

Pojmu *l'assistance* jsem upřednostnila před pojmem *l'aide*, neboť *l'assistance* se ve francouzském občanském zákoníku pro tyto případy vyskytuje ve větším zastoupení.

5.3.4 Zastoupení členem domácnosti

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 49

Navržený překlad: *la représentation par un membre de la famille*.

V případě toho pojmu navrhuji dvě možnosti překladu. První je překlad pomocí kalkování, takže výsledný překlad by byl *la représentation par un membre de la famille*.

Druhá možnost vychází částečně z francouzského občanského zákoníku z hlavy XI, kde pro obdobnou právní skutečnost se používá pojmu *le mandat*.

Osobně se přikláním k první možnosti, protože pojem mandát, mandátní smlouva, se v České republice používá zejména pro obchodní prostředí a hlavně se jedná o smluvní skutečnost nikoliv skutečnost vycházející přímo ze zákona.

5.3.5 Omezení svéprávnosti

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 55

Navržený překlad: *la limitation de capacité juridique*.

Při využití mezijazykového překladatelského postupu kalku navrhuji překlad *la limitation de capacité juridique*.

Ve slovníku č. 3 lze najít pro pojem omezení způsobilosti k právním úkonům překlad *la curatelle*³⁶. Slovníkový ekvivalent ale vůbec neodpovídá skutečnosti tohoto pojmu ve francouzském občanském zákoníku, protože *la curatelle* je zde ve významu opatrovnictví.

5.3.6 Domněnka smrti

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – oddíl 4, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *la présomption de décès*.

³⁶ Připomínám, že správně by již ve slovníku mělo být napsáno omezení svéprávnosti místo omezení způsobilosti k právním úkonům.

Domněnka smrti se ve francouzském občanském zákoníku nevyskytuje. Vycházím-li z předchozích poznatků, tedy že pro domněnku se používá pojmu *la présomption* a že pojem *le décès* je upřednostňován před pojmem *la mort*, vychází mi navržený překlad.

Navržený překlad si můžeme ověřit ve slovníku č. 1, ve kterém se vyskytuje pojem *la présomption légale de décès* s českým překladem domněnka smrti. Ovšem ve stejném slovníku se vyskytuje i věta „soud rozhodl, že platí domněnka smrti“, která je zde přeložena jako „la cour décide qu'il y a présomption de décès“, proto usuzuji, že navržený překlad by mohl být správný.

5.3.7 Pseudonym

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – § 79

Navržený překlad: *le pseudonyme*.

Ve francouzském občanském zákoníku se pojem pseudonym nevyskytuje, ale jelikož je pseudonym internacionalismem a nehrozí zde zrádnost v podobě faux amis, můžeme použít slovníkový ekvivalent v podobě *le pseudonyme*.

Nutno zdůraznit, že pojem pseudonym se nevyskytoval ani v jednom z vybraných slovníků.

5.3.8 Osobnost člověka

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – oddíl 6, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *la personnalité*.

Z důvodu nenalezení zmíněného právního institutu ve francouzském občanském zákoníku, navrhuji slovníkový ekvivalent, tedy *la personnalité*, který se vyskytuje ve všech třech vybraných slovnících.

5.3.9 Podoba a soukromí

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – pododdíl 2, oddíl 6, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *le droit à l'image et le respect de la vie privée*.

Ve Francii přímo neexistuje takto nazvaný zákon, ale ve francouzském právním prostředí se tohoto spojení užívá pro obdobnou právní skutečnost, jakou vyjadřuje i český občanský zákoník. Z tohoto důvodu upřednostňuji navržený překlad před překladem pomocí kalkování.

5.3.10 Nakládání s částmi lidského těla

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – pododdíl 5, oddíl 6, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *le traitement avec des parties du corps humain*.

Pro následující překlad jsem využila čistě mezijazykového překladatelského postupu kalkování.

5.3.11 Ochrana lidského těla po smrti člověka

Výskyt pojmu v novém občanském zákoníku – pododdíl 6, oddíl 6, díl 2, hlava II

Navržený překlad: *le respect du corps humain après le décès*.

Přímo takový institut ve francouzském občanském zákoníku nenalezneme, proto jsem pro svůj překlad v první části zvolila poznatky z článku 16–1–1, ve kterém se píše „le respect dû au corps humain ne cesse pas avec la mort“. Pro druhou část jsem využila mezijazykového překladatelského postupu kalkování, a tak jsem došla k prvotnímu překladu *le respect du corps humain après la mort*.

Ovšem při prostudování quebeckého francouzského zákoníku jsem zjistila, že zde existuje přímo právní institut *le respect du corps après le décès* a protože je tento zákoník také psán francouzsky, předpokládám vhodnost ekvivalentu i pro francouzské právní prostředí. Ekvivalent rovněž potvrzuje můj poznatek, že ve francouzské právní prostředí je pro větší celky upřednostňován pojem *le décès* před pojmem *la mort*.

Při zkombinování obou překladů jsem do quebeckého ekvivalentu dodala pouze adjektivum *humain*, aby byl překlad kompletní.

ZÁVĚR

V práci jsem se zabývala překladem terminologie nového občanského zákoníku z oblasti úpravy fyzických osob. Pro překlad byly vybrány hlavní právní instituty ze zmíněné oblasti.

Během vypracování teoretické části týkající se odborného funkčního stylu a zejména právního jazyka, právního překladu a občanských zákoníků v České republice a ve Francii můžu potvrdit existenci mnoha kvalitních materiálů. Zejména zde musím vyzdvihnout odbornou literaturu psanou Tomáškem, která pro tuto práci přinesla cenné zdroje informací. Prestižnost tohoto autora potvrzuje i jeho spolupráce na překladu čtyřjazyčného právního slovníku, který byl v této práci jedním z použitých slovníků. Mezi další cenné zdroje informací pro tuto práci bych zařadila literaturu psanou Knappem, Holländerem, Petřem a Hlouchem, z jejichž poznatků jsem také výrazně čerpala.

Na rozdíl od výborné dostupnosti zdrojů, které sloužily k vypracování teoretické části, s existencí zdrojů pro část praktickou to bylo o poznání horší.

Již během pokusu o překlad právních institutů z oblasti úpravy fyzických osob jsem narazila na problém, který jsem si ze začátku ani neuvědomila. Byla to jazyková změna nového občanského zákoníku. Už i z toho důvodu nebyly vybrané slovníky zcela přesné, protože ani v jednom z nich nebyla jazyková změna obsažena. V České republice zatím nevyšel žádný aktualizovaný překladový slovník, který by s tímto problémem počítal, což považuji za závažnou chybu.

Co se týče nezměněných termínů, které se vyskytovaly i před zavedením nového občanského zákoníku, vybrané odborné slovníky byly dostačující. Problematiku z oblasti fyzických osob měly převážně zvládnutou.

Tímto mohu částečně potvrdit svůj prvotní předpoklad o zvládnutí problematiky fyzických osob v odborné literatuře ovšem s výjimkou, že zatím žádný odborný překladový slovník nereaguje na jazykovou změnu nového občanského zákoníku.

Druhý předpoklad, ve kterém předpokládám většinovou existenci slovníkových ekvivalentů a zároveň výskyt těchto pojmů v obou občanských zákonících, je po vypracování práce vyloučen. Je zde vidět, že nový občanský zákoník vycházel převážně z jiných občanských zákoníků než z francouzského, a proto je zde výskyt slovníkových ekvivalentů nacházejících se v obou zákonících minimální.

V případě, kdy už slovníkové ekvivalenty existovaly a zároveň byly obsaženy ve francouzském občanském zákoníku, tak se většinou jednalo o zažité pojmy vyskytující se v právním prostředí, jako je tomu například u pojmů fyzická osoba, bydliště nebo zletilost.

Ostatní ekvivalenty buď vycházely z obdobné právní skutečnosti jak v českém, tak francouzském občanském zákoníku, nebo jsem navrhla vlastní ekvivalent, přičemž jsem se opírala zejména o poznatky z mezijazykového překladatelského postupu kalkování a velkou oporou byl i quebecký občanský zákoník, ve kterém se mnoho právních institutů shodovalo s instituty v českém občanském zákoníku.

Poslední předpoklad týkající se obtížnější orientace ve francouzském občanském zákoníku nebyl potvrzen. I přes řadu novelizací, kterou francouzský občanský zákoník prošel, orientace v něm nebyla nejasná. Menším problémem se ovšem jevila struktura francouzského občanského zákoníku, která je odlišná od struktury českého občanského zákoníku.

Právní instituty zde nejsou rozčleněny stejným způsobem, jako je tomu v českém občanském zákoníku a ne všechny překládané právní instituty se vyskytovaly pod částí zabývající se fyzickými osobami. Při studování francouzského občanského zákoníku se mi potvrdila potřeba znalostí jak výchozího, tak cílového jazyka stejně jako sekundární odborná kompetence týkající se právního prostředí.

Myslím si, že hlavní cíl vypracování ekvivalentního vyjádření byl splněn a vypracované ekvivalenty by mohly posloužit i v právním prostředí.

GLOSÁŘ

A

Absence f.

Nezvěstnost

Assistance f.

Nápomoc

– Assistance à la prise de décision

Nápomoc při rozhodování

Atteinte f.

Zásah

– Atteinte à l'intégrité

Zásah do integrity

C

Capacité juridique f.

Svéprávnost

Corps m.

Tělo

– Corps humain

Lidské tělo

D

Décès m.

Smrt

Domicile m.

Bydliště

Droit m.

Právo

– Droit à l'image et le respect de la vie privée

Podoba a soukromí

E

Émancipation f.

Přiznání svéprávnosti

CH

Changement m.

Změna

– Changement de sexe

Změna pohlaví

I

Intégrité f.

Integrita

L

Limitation f.

Omezení

– Limitation de capacité juridique

Omezení svéprávnosti

M

Majorité f.

Zletilost

Membre m.

Člen

– Membre de la famille

Člen domácnosti

Mineur m.

Nezletilý

Mort f.

Smrt

N

Nom m.

Jméno

P

Personnalité f.

Osobnost

Personne f.	Osoba
– Personne physique	Fyzická osoba
Prénom m.	Osobní jméno
Présomption f.	Domněnka
– Présomption d'absence	Domněnka nezvěstnosti
– Présomption de décès	Domněnka smrti
Preuve f.	Důkaz
– Preuve de décès	Důkaz smrti
Prise f. de décisions	Rozhodování
Pseudonyme m.	Pseudonym
 R	
Représentation f.	Zastoupení
– Représentation par un membre de la famille	Zastoupení členem domácnosti
Respect m.	Respekt
– Respect du corps humain après le décès	Ochrana lidského těla po smrti člověka
– Respect du corps humain	Právo na duševní a tělesnou integritu
 S	
Sexe m.	Pohlaví

T

Traitement m.

Nakládání

– Traitement avec des parties du corps
humain

Nakládání s částmi lidského těla

V

Vie privée f.

Soukromí

RÉSUMÉ

Le présent mémoire s'appelle la Terminologie concernant le nouveau Code civil dans le domaine des personnes physiques et l'analyse des expressions équivalentes en français.

Ce mémoire a pour objectif principalement de trouver les équivalents français des termes choisis et de confirmer ou exclure les suppositions suivantes.

Premièrement nous supposons que la problématique concernant les personnes physiques sera contenue bien dans la littérature professionnelle et dans les dictionnaires professionnels.

Tout d'abord nous pensons que la plupart des termes auront l'équivalent lexical et que ces termes pourront être trouvés dans les deux Codes civils.

De même c'est une supposition qui prévoit que l'orientation dans le Code civil français sera très difficile parce que le Code civil date de 1804 et il est toujours valable en France.

Ce mémoire est divisé en deux grandes parties – la partie théorique et la partie pratique. Le présent mémoire contient cinq chapitres.

La partie théorique illustre les connaissances générales dans le domaine de la langue juridique et la traduction juridique. Le quatrième chapitre concerne le Code civil en République tchèque et en France.

Dans la partie pratique, je traite la problématique des équivalents des Codes civils tchèque et français.

Le cinquième chapitre, qui a un caractère pratique, analyse la terminologie choisie dans le domaine des personnes physiques.

Les termes choisis sont divisés en trois grands groupes selon leurs attributs communs. Les termes du premier groupes sont ceux qui ont un équivalent lexical et qui se trouvent dans le Code civil français et aussi dans le Code civil tchèque. Ce sont les termes comme les personnes physiques, la majorité, les mineurs, le nom, le prénom, le domicile et l'atteinte à l'intégrité qui se trouvent dans le premier groupe. Les termes mentionnés se trouvent également dans la plupart des systèmes juridiques européens.

Les termes sans équivalent lexical mais qui se trouvent dans le Code civil français où ils présentent la même réalité juridique comme les termes dans le Code civil tchèque, ils appartiennent au deuxième groupe. Après avoir étudié le Code civil français

j'ai proposé les termes suivants : l'émancipation, la présomption d'absence et le respect du corps humain.

Le dernier, troisième groupe comprend les termes qui ne sont pas dans le Code civil français. Les termes dans le troisième groupe m'ont semblé les plus difficiles car j'ai dû choisir l'équivalent qui était le meilleur pour cette situation. C'était surtout les termes comme : la preuve de décès, le changement de sexe, l'assistance à la prise de décision, la représentation par un membre de la famille, la limitation de capacité juridique, la présomption de décès, le pseudonyme, la personnalité, le droit à l'image et le respect de la vie privée, le traitement avec des parties du corps humain et le respect du corps humain après le décès. Dans ce groupe j'ai utilisé le plus les connaissances acquises de la partie théorique, particulièrement de la section concernant les processus de traduction puisque j'ai utilisé beaucoup le processus de traduction qui s'appelle le calque.

Après avoir terminé le présent mémoire les suppositions primaires sont inexactes dans la majorité des cas. La première supposition est valable seulement de la partie car il existe beaucoup de littérature et dictionnaires professionnels concernant le domaine des personnes physiques mais il n'y a pas de dictionnaire de traduction qui inclurait le changement linguistique du nouveau Code civil tchèque.

La deuxième supposition est complètement fautive. Ce ne sont que cinq sur dix-neuf termes que nous pouvons classer dans ce groupe. La plupart des termes appartiennent au troisième groupe c'est-à-dire au groupe dans lequel les termes ne se trouvent pas dans le Code civil français.

La dernière supposition est exclue aussi même si la structure des deux Codes civils est très différente, l'orientation n'est pas difficile dans le Code civil bien que ce Code civil soit modifié beaucoup.

La partie pratique a confirmé entre autres l'importance de la compétence linguistique et de la compétence professionnelle secondaire.

Le présent mémoire est terminé par le glossaire franco-tchèque.

SEZNAM POUŽITÍ LITERATURY

- CORNU, Gérard. (2005), *Linguistique juridique*. 3e éd. Paris: Montchrestien. Domat droit privé. ISBN 27-076-1425-4.
- ČECHOVÁ, Marie. (1997), *Stylistika současné češtiny*. 1. vyd. Praha: ISV. ISBN 80-858-6621-8.
- HLOUCH, Lukáš. (2011), *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3802-332.
- HOLLÄNDER, Pavel. (2012), *Filosofie práva*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3803-667.
- HUTLOVÁ, Hana. (2011), *Lexikální specifika francouzského právního jazyka v oblasti trestního soudnictví a problematika jejich překladu do češtiny*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, filozofická fakulta, ústav romanistiky. Vedoucí práce JUDr. Mgr Ivo Petřů, Ph.D.
- CHOVANEC, Jan, Miroslav BÁZLIK a Teodor HREHOVČÍK. (2011), *Soudní překlad a tlumočení*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-807-3576-844.
- KNAPP, Viktor a Aleš GERLOCH. (2012), *Právní propedeutika*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3803-865.
- KNAPP, Viktor. (1998), *Tvorba práva a její současné problémy*. 1. vyd. Praha: Linde Praha. ISBN 80-720-1140-5.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. (2000), *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0143-6.
- KUKLÍK, Jan. (2011), *Dějiny československého práva: 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Auditorium. ISBN 978-808-7284-179.
- LARIŠOVÁ, Markéta. (2006), *Le français pour les juristes*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Karolinum. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-802-4611-679.
- MINÁŘOVÁ, Eva. (1999), *Základy stylistiky češtiny*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1436-9.

- PETRŮ, Ivo. (2007), *Několik poznámek k překladu francouzského právního textu*. Prešov, In: Valcerová Anna (ed.): *Vztahy a súvislosti v odbornom preklade*, s. 86-94.
- RADINA, Otomar. (1977), *Francouzština a čeština: systémové srovnání dvou jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- RADINA, Otomar. (1983), *Zrádná slova ve francouzštině*. 3.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- TOMÁŠEK, Michal. (2003), *Překlad v právní praxi*. 2. dopl. vyd. Praha: Linde. ISBN 80-720-1427-7.
- ŠABRŠULA, Jan. (1974), *Problémy srovnávací stylistiky francouzsko-české a česko-francouzské*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- ŠABRŠULA, Jan. (2007), *Teorie a praxe překladu*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. ISBN 978-807-3683-726.
- ŠABRŠULA, Jan. (1983), *Základy francouzské lexikologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- ŠABRŠULA, Jan. (2008), *Základy francouzské stylistiky*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Studijní texty. ISBN 978-807-3686-345.
- TIONOVÁ, Alena. (2000), *Francouzština pro pokročilé*. 1. vyd. Praha: Leda. ISBN 80-859-2780-2.
- VOJÁČEK, Ladislav a Karel SCHELLE. (2008), *Právní dějiny integrující se Evropy*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing. ISBN 978-808-7071-809.
- ŽVÁČEK, Dušan. (1995), *Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad)*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-706-7489-X.

SLOVNÍKY

LARIŠOVÁ, Markéta. (2008), *Francouzsko-český, česko-francouzský, právníký slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-807-3801-113.

LE DOCTE, Edgard. (1997), *Čtyřjazyčný právníký slovník*. 1.vyd. Překlad Michal Tomášek. Praha: Codex. ISBN 80-859-6309-4.

PATAKI, Patrick. (1997), *Dictionnaire juridique, administratif et politique tcheque-francais - Česko-francouzský odborný slovník z oblasti právní, správní a politické*. Praha: Linde.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Česká republika. Občanský zákoník. In: *Nový občanský zákoník*. 2012. Dostupné z:
http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

Dictionnaire juridique [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dictionnaire-juridique.com/>

France. Code civil. In: *Legifrance*. Version consolidée au 27 mars 2014. Dostupné z:
<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20140418>

Nový občanský zákoník [online]. © 2013–2014 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/>

Québec. Code civil du Québec. In: Dostupné z:
http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ_1991/CCQ1991.htm

TABULKY

Tabulka 1. – Příklady faux amis.	32
Tabulka 2. – Struktura občanských zákoníků.	36
Tabulka 3. – Slovníky.	40
Tabulka 4. – Slovníkové ekvivalenty.	41
Tabulka 5. – Ekvivalenty vyjadřující obdobnou právní skutečnost.	43
Tabulka 6. – Navržené francouzské ekvivalenty.	46

PŘÍLOHA

FRANCOUZSKÝ A ČESKÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Francouzský občanský zákoník

Ve Francii došlo ke kodifikaci práva v období prvního císařství³⁷. V tomto období se zrodily následující zákoníky, a to v roce 1804 občanský zákoník neboli Code civil, v roce 1806 následoval občanský soudní řád, dalšího roku to byl obchodní zákoník, v roce 1808 trestní soudní řád a v poslední řadě trestní zákoník vypracovaný v roce 1810.

Občanský zákoník z roku 1804

U zrodu francouzského občanského zákoníku stál Napoleon Bonaparte, proto je také tento zákoník znám pod názvem Napoleonův kodex.

Roku 1800 bylo vydáno nařízení o sestavení komise, která měla za úkol vypracovat návrh občanského zákoníku. V roce 1803 Státní rada projednala připravený návrh, který byl posléze zákonodárným sborem přijat a roku 1804 potvrzen samotným Napoleonem. Zákoník byl vyhlášen jako Code civil des Français, občanský zákoník Francouzů. Zákoník právně zlikvidoval feudální vztahy a vytvořil právní základ pro rozvoj moderní společnosti ve Francii.

Napoleonův občanský zákoník je i přes řadu novelizací platný dodnes, což vypovídá o jeho nadčasovosti.

Francouzský občanský zákoník byl velmi úspěšný i mimo hranice Francie a sloužil jako podklad pro další občanské zákoníky v různých zemích.

Občanské zákoníky v České republice

Občanský zákoník patří mezi jeden z nejdůležitějších zákoníků, neboť nás ovlivňuje po celý život od narození až do smrti.

Obecně lze vývoj novodobého soukromého práva rozčlenit do čtyř hlavních časových úseků³⁸, a to na etapu počáteční, na období právní stability, na dobu socialistického práva a na obnovu soukromého práva.

Počáteční etapa začala v 18. století za panování Leopolda I. a byla ukončena rokem 1811, kdy nastoupilo období právní stability dané vydáním Obecného

³⁷ První císařství je datováno od roku 1804 do roku 1814.

³⁸ Knapp 1998, s. 328–329.

občanského zákoníku, který je označován pod zkratkou ABGB³⁹, a na jehož základě vyrostla moderní česká civilistika. Tento zákoník u nás platil až do doby tzv. právníké dvouletky.

Po druhé světové válce a změně režimu v českých zemích nastoupilo období socialistického práva, které bylo ve znamení vytvoření nového občanského práva na základech marxisticko-leninské ideologie po vzoru Sovětského svazu. Toto smutné období je datováno od roku 1948, respektive 1950 a končí až na přelomu roků 1989 a 1990, kdy začíná obnova soukromého práva.

Právníká dvouletka

Po změně režimu a nastoupení vlády KSČ se po únoru 1948 rozhodlo k radikální změně československého práva, které mělo odrážet změny v politických a ekonomických poměrech.

V červenci 1948 dostalo ministerstvo spravedlnosti za úkol vypracovat ve lhůtě dvou let nové osnovy zákoníků. Právě pro danou lhůtu, kdy došlo k rekodifikaci všech odvětví československého práva, se vžilo označení právníká dvouletka.

Pro vytvoření občanského zákoníku byli ministerstvem spravedlnosti osloveni jak odborníci z řad profesorů, soudů, státních zastupitelství, notářské komory aj., tak dělníci z pražských továren⁴⁰, kteří se stali členy kodifikačních komisí z důvodu zastoupení „lidového prvku“. Kromě kodifikačních komisí bylo zřízeno i administrativně-organizační oddělení, jaké si zvláštní studijní oddělení, které mělo za úkol studovat a překládat právní literaturu SSSR a dalších lidovědemokratických států. Samozřejmostí bylo zřízení zvláštního informačního a propagačního oddělení, které mělo za úkol popularizovat práci na nových zákonech. Právníkou dvouletkou bylo vytvořeno právo, které otevřeně přiznávalo prosazování třídních, ideových a politických zájmů nového režimu. „Výsledkem právníké dvouletky byl zákon o právu rodinném, nový trestní zákon č.86/1950 Sb., trestní řád č.87/1950 Sb., občanský zákoník č.141/1950 Sb. a občanský soudní řád č.142/1950 Sb. Kromě toho byly projednány a přijaty i zákony č.100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku, a č.243/1949 Sb., o akciových společnostech“ (Kulík 2011, s. 91).

Během let 1950 až 1989 vycházel český právní řád z práva socialistického, které lze charakterizovat následujícími znaky⁴¹:

³⁹ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

⁴⁰ Například továrna Křižík a Tesla.

⁴¹ Kulík 2011, s.336–337.

- Snaha o odstranění tradičních principů kontinentálního pojetí občanského práva, které je vybudováno na základech práva římského. Důvodem toho odstranění stál na argumentech, že římské právo vznikalo za zcela jiných společenských a hospodářských podmínek a že chrání zájmy buržoazie nikoliv pracující třídy.
- Snaha o odstranění právního dualismu⁴². Soukromí bylo celkově potlačováno, takže se těžko dalo hovořit o právu soukromém.
- Zavedení centralismu a kogentní právní úpravy, která převládala nad úpravou dispozitivní⁴³.
- Vyzdvihování kolektivismu na úkor individualismu. Občanské právo bylo vystaveno na principu nadřazenosti kolektivního zájmu nad zájmem jedince, což v praxi znamenalo snížení ochrany jednotlivce.
- Prosazení třídního charakteru práva.
- Rozdělení tradičně rozsáhlé civilistické materie a zároveň zúžení občanského práva jen na majetkové právo. Tento znak vychází ze socialistické tendence k oborové specializaci. V konečném důsledku začaly být jednotlivé oblasti úpravy občanského práva chápány jako samostatné obory, a to zejména právo rodinné, pracovní, hospodářské a mezinárodní soukromé právo, proto se občanského zákoníku týkala jen majetkoprávní úprava.
- Redukce funkcí občanského zákoníku. Funkci občanského práva bylo zejména upevňování zásad plánovaného hospodářství a pro občanský zákoník to byla především výchovná respektive převýchovná funkce.
- Přehnaná snaha o zjednodušení právní úpravy včetně terminologie⁴⁴. Například občanský zákoník č.141/1950 Sb. byl oproti předchozímu ABGB zredukován na necelou polovinu a v dalším občanském zákoníku č.40/1964 Sb. se již projevila řada mezer a nejasností, které byly způsobeny přehnaným zjednodušením a odstraněním řady tradičních institutů.

Občanské zákoníky v průběhu let 1950–2012

Do roku 1950 platilo v českých zemích soukromé právo, které bylo legislativně technicky i obsahově na vysoké úrovni. Od roku 1950 postupně vznikly tři občanské

⁴² Dualismu ve smyslu rozlišení na veřejné a soukromé právo.

⁴³ V původní znění občanského zákoníku č.40/1964 Sb. dokonce chyběla relativní neplatnost. Zákoník bral v úvahu pouze absolutní neplatnost.

⁴⁴ Pro demonstraci lze uvést příklad změny termínu právní osoba na pojem organizace.

zákoníky. První dva vycházely ze základů komunistické ideologie, přesto se v obou projeví odlišné tendence.

Občanský zákoník č.141/1950 Sb. se snažil o co největší integraci soukromoprávních institutů do jediného zákoníku⁴⁵, naopak občanský zákoník č.40/1964 Sb. se vyznačoval dezintegračními tendencemi, tedy snahou upravit okruhy soukromého práva různými zákoníky, což se také stalo. Důsledkem byla rozdílná úprava právních institutů⁴⁶ několika odlišnými způsoby. Po pádu komunistického režimu zde byly snahy o navázání na občanské právo před rokem 1948. Z důvodu kvapnosti zpracovaných návrhů došlo k řadě chyb, proto v pozdějších letech prošel tento zákoník řadou novelizací a úprav, ale i přesto zůstával nevhodný pro danou dobu. Bylo jen otázkou času, kdy dojde k vypracování zcela nového občanského zákoníku.

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb.

Výsledkem právnické dvouletky bylo vypracování občanského zákoníku č.141/1950 Sb. Jednalo se o první schválený československý občanský zákoník, který sjednotil občanskoprávní úpravu na území celého Československa⁴⁷.

Koncepční předlohou pro tento zákoník se stal ruský občanský zákoník z roku 1922 a principy sovětské ústavy z roku 1936, ale z důvodu stanovení šibeniční časové lhůty⁴⁸ kodifikátoři zákoníku vycházeli i z návrhu nerealizovaného občanského zákoníku z roku 1937. Tento zákoník ještě dodržoval tradiční právní terminologii.

Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

Občanský zákoník č.141/1950 Sb. byl označen za překonaný s argumentem, že již není schopný zajistit právní prostředí vhodné pro společnost, která směřuje ke komunismu, proto došlo k vytvoření občanského zákoníku č.40/1964 Sb.

Tento zákoník zcela zdeformoval tradiční instituty římského a kontinentálního práva. Byl dokonce tak důsledný, že předčil svůj model sovětského občanského práva. Občanský zákoník č.40/1964 Sb. zavedl také novou právní terminologii, která se měla přiblížit lidovému chápání.

⁴⁵ Výjimkou bylo jen právo rodinné, které již bylo upraveno samostatným zákonem v roce 1949.

⁴⁶ Například promlčení, odpovědnost za škodu...

⁴⁷ Obecný občanský zákoník platil pouze na území dnešní České republiky.

⁴⁸ Viz. právnická dvouletka.

Po pár letech se ukázalo, že takto okleštěný občanský zákoník není schopný postihnout problémy denního života a tak v roce 1982 byla vydána rozsáhlá novela č.131/1982 Sb. Touto novelou došlo k navrácení většiny tradičních institutů.

Občanský zákoník č.89/2012 Sb.

Občanský zákoník č.89/2012 Sb., zde označován také jako NOZ, obsahuje celkem 3081 paragrafů, tím patří k největším zákoníkům v České republice vůbec. Rovněž přejímá celou řadu institutů upravených v jiných zákonech, které tímto ruší.

Práce na NOZ začaly již za Zemanovy vlády. Vedoucím kodifikační komise se stal vážený profesor Karel Eliáš. Po dlouhých třinácti letech byl vypracován návrh nového občanského zákoníku, který byl přijat roku 2012 pod č.89/2012 Sb. a po menších problémech vešel v účinnost k 1. lednu 2014.

Důvody k vypracování NOZ

Jak již bylo zmíněno, doposud platil občanský zákoník č.40/1964 Sb., který byl zpracován na základech komunistických ideologií a i přes řadu úprav a novelizací nebyl stále schopen odrážet všechny potřeby dnešní doby. Občanský zákoník č.89/2012 Sb. vychází z návrhu předválečného občanského zákoníku z roku 1937, přičemž je také inspirován občanskými zákoníky z Německa, Švýcarska, Rakouska, Itálie a Nizozemska.

Mezi hlavní důvody vypracování nového občanského zákoníku se zejména řadí nutnost vypracování kodexů, které vycházejí z respektování středoevropského právního myšlení, dále vytvoření zákoníku, který se vyrovná evropské právní a kulturní konvenci a v neposlední řadě nutnost úplného odpoutání od socialistického práva.

Jazyk NOZ

Občanský zákoník č.89/2012 Sb. se snaží o terminologickou jednotnost. Jazyk NOZ se vrací k tradiční české terminologii, od které bylo předešlými zákoníky upuštěno. Zákoník upřednostňuje používání českých výrazů před cizími slovy⁴⁹. Ovšem nechová se zcela puristicky, cizí termíny používá tam, kde již v českém jazyce zcela zdomácněly⁵⁰, nebo jsou přesnější⁵¹.

⁴⁹ Například zapsaný místo registrovaný, nakládat místo disponovat...

⁵⁰ Například orgán, forma, elektronický...

⁵¹ Například prekluze, detence...